

אונקלוס

ויקרא יא שמיני קנב

1

הם לכם: את־זה תאכלו מכל אשר
במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת
במים בימים ובנחלים אתם תאכלו:
וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת
בימים ובנחלים מכל שרץ המים

אנון לבון: ט ית דין תיבילון מכל
די במיא כל די לה ציצין וקלפין
במיא ביימא ובנחליא יתהון
תיבילון: וכל די לית לה ציצין
וקלפין ביימא ובנחליא מכל

לקט בדור

רש"י

שלפני פניו דהיינו על פסוק ג' ששם נאמר שזריך להיות ב' סימנים ועל זה אמר שמצטרף של אותם שאין להם ב' סימנים הללו לא תאכלו, וזו עבודתו של ק"ו זה, והוא עו"ה: אם תמצא לומר שלא זו שייך רק במקום שיש סימן אחד, אל תאמר כן שהלא יש לו ק"ו, ויזמר מזה שאם רק על ד' בהמות הג"ל מיוחד הוא דכבר כתיב אך את זה לא תאכלו (מ"ל), והרמב"ן ז"ל תירץ שכלל זה שאין עושין מן הדין לא שייך כאן, לפי שהכתוב אמר הטעם, הגמל מפני שאינו מפרים פרסה, והחזיר שאינו מעלה גרה, וטעמים הללו שייכים גם בבהמה שאין לה שום סימן טהרה, אי"כ מנילה וכללו בלאו זה והק"ו לרווחא דמלתא ואין לזרז בו, והרב המגיד פ"ב מה"מ"א תירץ שכלל זה נאמר במקום שאין לנו מן הכתוב שום איסור כלל, ע"ו נאמר שאין כח בק"ו לעשות בו ב' דברים, איסור וגם עונש, משא"כ כאן שיש לנו לאו הבא מכלל עשה יש כח בק"ו להביא לו עוד מדריגה ולהקימו בלאו גמירא, שאל"כ מאי אהני: (ט) פ"י שאפילו כהנים אינם מזהרים בה כ"ש ישראל: (כ) אין זו דרוש גמור, רק אסמכתא, ופטונו כשמתרצה להיות טהור כדי ליכנס למקדש או לאכול תרומה וקדשים אז לא תגע בנבלה שהיא מטמאה אותך, אלא חז"ל ראו כאן רמז ומיזב שלא לטמאות את עצמו ברגל וקודם הרגל, שהלא חייב יש לכל ישראל להתרחות בעזרה שלש פעמים בשנה (רמב"ן): (כא) ובגמ' הפורח בהם ופירש"י שט בהם על פני המים: (כב) אינם קבועים בחזקה בצער או בעור, ובגמ' קורא אותו לבושא קשקים שמלווה בהם, ולזה תרגמו אונקלוס קלפין, שנקלפין ביד או בסכין והעור נשאר שלם, אלא פ"י קבועים שאינם נעים ונדים כמו הסנפיר ששט בהם (רמב"ן): (כג) ופי' שם רש"י כמין קשקשות דגים עשויים מצרול

אור החיים

גרה ויותר כי תורה לא תשונה: ורש"י, יתבאר על דרך אומרים בחולין (ה'). אין י. שקין הם לכם. ופירוש ולד זה שקן יהיו לכם, וטעם אומרו ושקן בחוספות עלמן, וכתבו התוספת (שם) כי דוקא צענין איסור

אור בדור

מראה באצבע, אלא מלשון דוקא - ומה שגמר אומר שעמיד להעלות גרה עדיין צריך עיון, שהלא ע"פ הלכה כהיום הזה אם יוליד חזיר גריה צ"כ סימני טהרה יהיה אסור שהיואל מטמא עמא, ואפשר להצניח על פי האמור בדברינו כפי חזרתי י"ב ג' שערלת אדם וערלת הצמחים הוא פועל יולא מזהמת הנפש, ולעמיד כשיבטל הקליפה יבטל ג"כ הערלה ע"י"ש באריכות, כמו כן אפשר שסימן טומאה של החזיר שאינו מעלה גרה הוא תולאת נפש הקדמוני ובהבטל זוהמתו יבטל טבעו ואיסורו, ויש לי להביא ראיה מלשון חז"ל עמיד הקב"ה "להחזירו" לנו, הרי שמופת היה קודם החטא, וכן אפשר לומר אלל ערלת אדם שהגם שהיוס אם יהיה נולד מהול צריך להטיף דם גרים, לא יהיה כן לעמיד צ"כ, וכמו שטומאת המז וטהרתו בהכרח שיתבטל שהלא בלע המז לנפש, כ"כ דבר זה. וכל דברינו בדרך אפשר. (קטו) בא למרז הכפל, ומה גם שאמר שקן הם אינו מדויק לכאורה, שעתה בא לנזות עליהם, ורש"י עדיין אינם שקן, ומרז שצנצור שהם שקן לשקן גוף ונפש לד זה יהיה לכם אסור. (קצו) הלא לדרכינו הוא טעם ולא דבר טעם.

פרשתא
רא הוא
אב הוא
מסיק
סדיקא
ארנבא
פרשתא
ל לבון:
פרשתא
נה והוא
ב הוא
תיבילון
מסאבין

אין לי
ים סימן
שיש צבן
רם. על
וטלפים
ישראל

להמירו,
אלא גילו
ין גם על

הנקצה,
ו בזוהר
א נוחנת
א בחינת
:
א הדבר
וד לבא
אר בלא

כאן אלא
מר שאינו

דעתן תולדות הנמצאת במית' בצדק והלכתם
14) בצדק כוז בה' והלכתם
15) בצדק בצדק המית' מן הקור' אסלון
16) בצדק וצדקן מלואו
17) אב אבילת דוד הית' מן
18) מיה' ל"ה ויה"ש דעתן חז"ל וצ"ל

וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שֶׁקָּץ
 הֵם לָכֶם: י' וְשֶׁקָּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
 לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ: יב כָּל
 אֲשֶׁר אֵינְלֹו סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם
 שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם: יג וְאֶת־אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ
 מִן־הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקָּץ הֵם אֶת־

רַחֲשָׁא דְמִיָּא וּמִכָּל נֶפֶשׂא חַיָּתָא
 דִּי בְּמִיָּא שֶׁקָּצָא אֲנוּן לְכֹון:
 יא וְשֶׁקָּצָא יִהְיוּן לְכֹון מִבְּשָׂרָהוּן
 קָא תִּיבְלוּן וְיָת נִבְלָתָהוּן
 תִּשְׁקְצוּן: יב כָּל דִּי לֵית קָה
 צִיָּצוּן וְקָלְפִין בְּמִיָּא שֶׁקָּצָא הוּא
 לְכֹון: יג וְיָת אֵלִין תִּשְׁקְצוּן מִן
 עוֹפָא קָא וְתֹאכְלוּן שֶׁקָּצָא אֲנוּן

נֶשְׂרָא וְעַר
 וְטִרְפִּיתָא לָו
 עוֹרְבָא קִזְנָה
 גַּעְמִיתָא וְצִיָּץ
 וְנֶצֶץ קִזְנוֹהִי:
 וְקַפּוּפָא:
 וְיִדְקָרְקָא: יג וְ
 וְנָגַר מוֹרָא וְעַטָּ

לקט בהיר

רשי

קִשְׁקֶשֶׁת לְכָל נֶקֶב עֹ"ל, פִּי הַבַּיִת נֶעֱשֶׂה כּוֹלֵו מִמִּנְעוֹת שֶׁל
 מִמַּכַּת כְּדִי לְהַגִּין עַל בְּשָׂרוֹ מִמֶּךָ הַלְוִי וְהוּא מִלֵּא נֶקֶבִים, לֹא
 מִשִּׁמְיָן עַל כֹּל נֶקֶב וְנֶקֶב חִמִּיתָ כִּדְלָ עֵגוּל שְׂזֹרְתוֹ כִּמוֹ
 קִשְׁקֶשֶׁת הַדְּגִים: כד) פִּי כֵן הוּא בְּכָל מִקּוֹם שֶׁהַמְדוּבָר
 מִשְׂרָךְ הָאָרֶץ, כִּי לִשׁוֹן שְׂרִיָּה מְנוּעָה, וְדַבַּר הַגְּמוּךְ שֶׁאֵין לוֹ
 רִגְלִים אוֹ אֲפִילוֹ יֵשׁ לוֹ חֵיטִם נִרְאִים הֵילֹוֹכוֹ אֵלֶּה כִּמְנוּעָנֵךְ, אֲבָל
 כֹּאן שֶׁהַמְדוּבָר מִשְׂרָךְ הַמַּיִם נִכְלָלִים בְּמוֹכּוֹ כֹּל מִיָּנִי דְגִים
 וְחִיּוֹת בָּלָא אֲפִילוֹ הֵם גְּדוּלִים, וְנֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר בְּמַיִם
 הֵם חִיּוֹת שְׂבִים עִם רִגְלִים (רַמְבַּ"ן: כה) מִיּוֹתֵר הוּא,
 שֶׁכֵּנֶר אֲמַר שֶׁקָּץ הֵם לָכֶם, וְשִׁיעוֹר נִחִיתָ טַעַם שֶׁל צִיר דְגִים
 פְּלוּגְתָא דְמִנְחֵי הַיָּא, יֵשׁ אֲזַמְרִים שְׂמִרְף הוּא וְאֲזַמְרָא פְּחוֹת
 מֵאֲחַד בָּס', וְיֵשׁ אֲזַמְרִים לְהַפֵּךְ שׁוּעֵ עֵלְמָא הַיָּא, לֹא זֶרֶךְ
 עַל זֶה קָרָא מִיּוֹתֵד מִכָּל אִיסוּרִין שְׂבִמֹרָה (ג"א: כו)
 כֵּנֶר נִכְתָּב דְּבַר זֶה ב' פַּעַמִּים שֶׁקָּץ הֵם לָכֶם וְשֶׁקָּץ יִהְיוּ לָכֶם,
 לֹא דִרְשׁוּ בִּי מוֹ"ל לְאֲסוּר יִבְחוּשִׁין פִּי שְׂרָטִים הַגְּדֹלִים בְּמַיִם
 וְצִיָּן שְׂפִינְן פִּי הַפְּרִישָׁן מִמִּקּוֹם גִּידוּלָן לְאוֹיר הָעוֹלָם,
 וְהַעֲנִין הוּא, שֶׁמֶה שֶׁהֲרִיךְ הַכְּתוּב בְּשִׂרְי הַמַּיִם ב' סִימָנִים

שְׂרוּחַשׁ (וּנְעַ) (וּדְכִי) עַל הָאָרֶץ: (יא) וְשֶׁקָּץ יִהְיוּ.
 לְאֲסוּר אֶת עִירוּבֵין אִם יֵשׁ צוּ * צְנוּתָן טַעַם כִּה) (ת"כ -
 חוּלִין ט"ט): מִבְּשָׂרָם. חִיּוֹת מִזְכָּר עַל הַסְּנִפִירִים וְעַל
 הַעֲלָמוֹת (ת"ס): וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ. לְרִבּוֹת
 יִבְחוּשִׁין שְׂפִינְן כו) (ת"כ - חוּלִין ט"ז), יִבְחוּשִׁין
 מוֹשִׁילוֹנִי * צְלַע"ז: (יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ זָגוּ.
 מִה ת"ל^כ, שִׁיכּוֹל אֵין לִי שִׁיכָא מוֹתֵר אֵלֶּה הַמְעַלָּה
 סִימָנִין שְׁלוֹ לִיבְשָׁה, הַשִּׁירִין בְּמַיִם מִגִּין, תְּלַמּוּד לֹוּמֵר
 כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם, הֵא אִם חַי לוֹ
 בְּמַיִם אֲעִ"פּ שֶׁהַשִּׁירִין צְעִלִייתוֹ מוֹתֵר (ת"ס: יג) לֹא
 יֹאכְלוּ. לְחִיּוֹב אֶת הַמֵּאֲכִילִין לְקַטְנִים (יִבְחוּשׁ קו"ד),
 שֶׁכֵּךְ מִשְׁמַעוֹ לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל יִדְכִי^כ, אוֹ חִיּוֹ
 אֵלֶּה לְאֲסוּרִין בְּהַנְּחָה, ת"ל (דְּבַר י"ד י) לֹא תֹאכְלוּ *
 בְּאֲכִילָה אִיסוּרִין בְּהַנְּחָה מוֹתֵרִין (ת"ס), כָּל עוֹף
 שְׂנֵאֲמַר בּוֹ לְמִינֵה לְמִינֵה לְמִינֵה יֵשׁ בְּחֹתוֹ מִמֵּן שֶׁאֵין

דוּמִין זֶה לֹא לֹו
 מִין אֲחַד: (טז)
 פִּירְשׁוּ רִבּוֹתוֹ «
 וְכֹו * שְׂחַרְגִס
 הַיִּנְשׁוּף. הֵם לוֹ
 (לְחִיּוֹס) לְסַחֲתִי
 שְׂקוּרִין יוֹצִי *:
 שוֹרִי"ךְ, וְדוּמָה
 הַלְמוּרָה בְּשִׂרְיִים
 וְקוּרִין לֵה טַלְפִי
 לַיְגוּנִי"ה, וְלִמֵּה כ
 עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בִּן
 רַבּוּנִית^ל (טז)
 כִּיּוֹרִין: הַדּוּבִיג
 שִׁנִּי נִשְׁחָתוּת * אוֹשְׁטוּיִר
 לִי * אוֹתוֹ - אוֹתָהּ
 מִשְׁמַת, אֲחַד עוֹף ו

אֲכִילָה גִנְחֵי הוּו
 אִיסוּר פִּירוּשׁ וְחִי
 בְּאֲזַמְרָו וְשֶׁקָּץ יֵה
 שְׁלָא תִּתְכוּוֹנוּ לֹו
 הַנְּפֶשׁ. עוֹד יִרְמו
 קִי"ז) שְׁהֵלָא כָּל הַעֲנִין
 שֶׁקָּץ

סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת זֶה דּוּקָא אֲזַמְרִים דְּגִים וְשִׂרְיִים וְחִיּוֹת הַגְּדֹלִים בְּמַיִם אוֹ בְּמַעֲיִיטוֹת וְנִחְלִים שֶׁאֵינִן עֲשׂוּיֹת בְּיַדִּי אֲדָם, דְּכַתִּיב ב' ^כ
 פַּעַמִּים בְּפִסְקוֹ ט' וּבְפִסְקוֹ י' בְּמַיִם וּבְנִחְלִים, אֲבָל מַיִם שְׂבִנְרִיכוֹת הַעֲשׂוּיֹת בְּיַדִּי אֲדָם אוֹ שְׂבִנְלִים כָּל מִין שְׂרָךְ שְׂגֵדֵל בְּהֵם אוֹ
 בְּשִׂאֵר מִשְׂקִין מוֹתֵר, וְאִם הַפְּרִישׁ אֲזַמְרִים מִמִּקּוֹם גִּידוּלָן לְאוֹיר הָעוֹלָם נֶעֱשׂוּ שְׂרָךְ הָאָרֶץ, וְעַל זֶה בָּא יִתּוֹר פִּסְקוֹ זֶה לְאֲסוּרִין כָּל
 חוֹמְרוֹת שְׂבִנְרָךְ הָאָרֶץ (רֵא"ם), וְאֵין לֹוּמֵר שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר לְעִנִּין עוֹמָתָה נְבִלָה, שֶׁהֵלָא בְּדִגִים וּבְשִׂרְיִים אֵין עוֹמָתָה נְבִלָה חוּץ
 מִח' שְׂרָטִים שֶׁהַכְּתוּב פִּרְט אֲזַמְרִים (ב"ב: כז) פִּי כָּל הַכְּתוּב מִיּוֹתֵר, וְבֵא רַק בְּשִׂבִיל חִיבָה "בְּמַיִם" עַל הַדִּיּוֹק הַנִּשְׁמַע
 מִמֶּנּוּ, לְפִי שִׁשְׁנֵם דְּגִים שְׂטַבְעוֹן לְהַשִּׁיר וְלְהַפִּיל וְלֵאבֵד קִשְׁקֶשֶׁים שְׁלֵהֵן צַעַת שְׂנַחְעוּ מִן הַמַּיִם לְאוֹיר הָעוֹלָם (רֵא"ם: כח)
 כְּלוּמֵר חִיבָה זוֹ בְּנִיקוּד זֶה כֵּן פִּירוּשׁוֹ, מִלְּשׁוֹן נֶפֶעַל, שְׂמַחֲרָה אֲחֵה בִּי שְׂרָחַל הַגְּדוּל (יּוֹתֵר מִ"ג שְׁנִים) שְׁלָא יִהְיוּ אֲזַמְרִים
 אֲזַכְלִים עַל יִדְךָ, וּמִדְּכַתִּיב לְקַטְנֵן פִּסְקוֹ מ"א עוֹד הַפַּעַם לֹא יֹאכְלוּ חַד לְגְדוּלִים וְחַד לְקַטְנִים שֶׁהַגְּדוּל הַמֵּאֲכִיל אֲזַמְרִים חִיּוֹ, אֲבָל
 יוֹכֵל לְהַתְּפִישׁ חִיבָה זוֹ גַם בְּאֲזַמְרִים אֲחֵר שְׂעוֹף טַמָּא זוֹ לֹא יִהְיֶה נֹאכְלֵל עַל יִדְךָ, הַגַּם שֶׁאֲחֵה חִיּוֹ אֲזַכְלָה, וְזֶה הַהַנְּחָה שְׂעִי
 הַנְּחָתְךָ הִיא מִתְּחִלָּה, וְאִ"כ מִיָּן לְפִרְשׁוֹ כְּדִרְךָ הַיָּא וְלֹא כְּדִרְךָ הַב', מ"ל בְּמַשְׁנֵה תוֹרָה ב' רָחָה אֲבָל עוֹפוֹת טַמָּאִים לֹא תֹאכְלוּ,
 וְמַשְׁנֵה רִבְעִי בְּמַשְׁנֵה תוֹרָה לְהוֹסִיף בָּא וְלֹא לְגִירוֹעַ, בְּשִׁלְמָא אִם נִפְרַשׁ כֹּאן כְּדִרְךָ הַיָּא אֵין קוּשִׁיא, שְׂמַשְׁה רִבְעִי הַשְּׂמִיטוֹ,
 שֶׁהֵלָכָה זוֹ שְׁלָא לְהֵאֲכִיל לְקַטְנִים הֵלָכָה צְפִי עֲלָמוֹ הוּא וְלֹא כָּל הַהֵלָכוֹת נֶשְׂנוּ בְּמַשְׁנֵה תוֹרָה, אֲבָל הַהַנְּחָה הִיא חֵלֶק מִהֵאֲכִילָה
 וּבְאֲזַמְרָו שֶׁאֲסוּר בְּאֲכִילָה כִּלְיוֹ אֲמַר בְּפִירוּשׁ שְׂמוֹתֵר בְּהַנְּחָה, שֶׁאִ"כ לְמַה אֲמַר חֲזִי דְבַר, הִרִי הוּא מִגְרַע מִמֶּה שְׂכֵנֵר נֹאֲמַר
 שְׂגַם בְּהַנְּחָה אֲסוּר, וְדִחֵי שְׂבִחָמֵת מוֹתֵר בְּהַנְּחָה, וְיֵשׁ מִי שְׂגוּרָם כֹּאן מ"ל לֹא תֹאכְלוּם, וְהוּא פִּסְקוֹ מ"ז לְקַטְנֵן בְּשִׂרְיִים, וְאִ"כ

ולא רצה להתירו למכרו לא"י וכן בכל איסורין שאינה נראים ואפי" ש"א עושה ממנו פת לפני ישראל מאחר שאין עתה נזהרין מפת של א"י חיישינן שמא יחזור וימכור הפת לישראל אחר כמו שאנו חוששינן בעיסה של ישראל שאפה א"י שצריך מהאי טעמא לחותכו כשימכרנו לא"י כדאי לקמן אע"ג דהתם הוי איסור דרבנן לבד אבל אם הא"י עושה לפניו מאכל ממנו או כה"ג מותר:

ו וכן מותר להאכילו לעבדו ולשפחתו בביתו אע"פ שמוזנותם עליו וכן פסק ר"י א"ז לאסור למכור לא"י (וכ"כ בשערים סי' נ"ג):
 ז אבל התולעי הגרלין במשקין שבכלי ואפי" במים המכונסין בבורות שיחין ומערות שוחה ושוחה מהן ואינו חושש (אי לקח אותם המים בתוך כלי ושוחה. שאילה) ואפי" אם פירשו לחוץ לדופני הכלי או הבור מבפנים וחזרו דמרבי אותם מיתורא דכל אשר במים. וכ' הרמב"ם פ"א דא"מ ודווקא בבורות שיחין ומערות לפי שהן דומין לכלי אבל חריצין שהן ארוכין וקצרין. ונעיצין שהם רחבים ומימיהם מושכין אע"ג דאינו נובעין אסורין והיינו אפילו שאין להם מוצא

זר זהב

ובא. דאתרבו לאסור מבמיים ובנחלים. ומ"מ אם נראו להדיא שפירשו לדופני הכלי או הבור לחוץ וחזרו אסורים. אך באותם שתוך הבור והמשקה אין חוששינן בהם שמא פירשו פ"א לדופני הכלי בחוץ וחזרו והולכין אחר הרוב והרוב היתר הן שהיינו הב' מינין אותם שלא פירשו מעול. ואותם שפירשו לדופני הכלים מבפנים והוה כמו ס"ס והיינו ששוחה ושוחה מהן לכתחילי ואין כאן אפי" משום מראית העין כמו בתולעי בגבינה שפירשו. ודווקא שאין מאוסים עליו אבל מאוסין עליו או שיש בה חשש סכנה כי הרמב"ם בסו' הלכות רוצח שאסרו חכמים לשחות ולשתות מן הבריכות שמא יבלע מן התולעים שבהן משום אל תשקצו את נפשותיכם. ובהכרע כשאין נובעין מיירי דאם לא כן תיפוק ל' משום השרץ השורץ ע"ה אך אם לקח מן הבור בכלי ודאי הוי פירש ואסור. וכן אם סינן היין ושכר ונשאר התולעים בגפה או בשמרים וחזרו נאסרו דמרביין אותה מואת נבלתם תשקצו (וכ"כ בשערים סי' נ"ג) [ה]ומהאי טעמא אוסר רב הונא לסנן השכר על הקסמים בלילה דשמא יפרשו אותם היבחושיין על המסנני ויחזרו

דריבוי כל אשר במים אתי לדכות מה שפירשו לדופן הבור דהא בגמרא לא אמרינן כן רק דאיצטריך קרא לומר דמותרים כשהן עדיין בתוך הבור עצמו כדי דלא נילף מכלל ופרט לאיסורא רק כוונת הר"ח כן הוא דלא נוכל למילף קמח ממשקים להיתר דבשלומא במשקים דכתיב בהדיא קרא כל אשר במים להתירם ומשמע דבכל ענין התירם הכתוב אף כשפירשו לארץ כמו דגים טהורים כיון דגלי בהו קרא דלא בעינן בהו סנפיר וקשקשת הוה כמו דגים טהורים שמותרין אף כשפירשו לארץ אלא דהדר כיילינהו קרא לאיסורא בקרא דהשרץ השורץ על הארץ לאסור כשפירשו ולכך בעינן שיפרשו ממש ממקום ריביתן אבל בתולעים שבאוכלים דלא גלי בהו קרא בהדיא להיתירא רק דממילא משמע כיון דבקרא כתיב רק השרץ השורץ על הארץ ולכך בעינן שיפרשו מהאוכל. וא"כ כיון שנפרשו מהאוכל אף לדופן הכלי ממילא אינם כאוכלים עצמו ואסורים ובשפתי ס"ק ט"ו נדחק בזה: [ה] ומד"ט אוסר רב הונא לסנן השכר וכו'. עי"ש בגמרא לא לישפי איניש שיכרא וכו' וכ' רש"י ז"ל שיכרא של תמרים הוא ומצויים בהם תולעים. ואין מדוקדק הלשון דמשמע דהתולעים מצויים בתמרים ולפיכך חוששים ובאמת אם הי' חשש לומר דמתמרים אתו התולעים אפילו בתלוש הי' אסורים מיד שנפרשו מהאוכל בתוך השכר דלא גרע מגג תמרה ולשון רש"י אשר סביב הרי"ף מדוקדק יותר שכתב ותולעים מצויים בה דמשמע בהשכר והנה הלשון לא לישפי פירש רש"י שהוא כמו השופה יין לחבירו בב"מ ושם בב"מ פירש"י שלשון שיפה נופל כששופך דבר צלול ונוהר שלא יתערב בשמרים שלו וכן מוכח מדאמר חיישינן שמא פירשו על השמרים וא"כ נראה מכאן להוכיח שבאם נתהוו תולעים במרקחת או בלפתות כבושים שמשקה עולה על גביהן דיינינן להו כתולעים שבמשקים לענין אם פירשו מפרי

פירות. תוך השכר ולא ירגי כשאר דברים שרגילי ומשמע ב"ד שבדיעבד שמא פירשו וחזרה בדבר וכן הנמצא א"מ או בין עור לבשר ע"ה ונתגדלו לשם מחיים שג אפי" לא פירשו מעולם באיסור אבר מן החי ולא הפהמה וגם מרבינן אותם בלחם תשקצו לדכות הדו

א) וכ"כ בשערים דהתולעים (א) מסוס דמעלמא אחי וצנני מעיי (ב) ומלמס נדגים מומים כ"כ ר (ג) פתח משום א"י ר"י דהנמלאס (ד) כן נכסר נהמה וע"ש סימן מ" (ה) והלא"ש כי תולעים הגדלים

לפני או אפילו לדופני הכלי במים כדאמרינן בחולין ד' י' שמא פירשו על השמרים דה פ"מ"ש רבינו כאן אלא ודאי בשם ספר תשובה מאהבה ש המשקה אבל מרקחת או לפת וכו'. בתשובת בית שלמה נ הפכדים והנה לא דבר חדש חלק ב' סי' מ"ה פילפל שנ הוא ז"ל לא ראה גוף התשוו נמצאים הרבה וגם אני בדקו שדומין לשליל ומותרים מט שאף אם הי' האמת כן בדעו סתמא דתולעים שבכבד ובר אתו ומי יגיד לנו שהמאטעל פוסקים שאסורים משום אמו אתי הם בריה ובוה יש לח דקוקיאני הם התולעים שבכו מבייחא דלקמן ואת נבלתן פירשו לא הוה בריה ואיסורן גלוחשבו אמה"ח ובפרט לד אתי הוי בריה וגם הקושיא ו

שם סי' ח' בהג"ה, וכ"כ ו אסורים משום אמה"ח וכו'. כ"ז

מיס וצנחלים
 ז כלל צימים
 כעין הפרט
 בעין אף כל
 יצין ועינין
 זרות שיחין
 רבי ישמעאל
 ז ומסיק נמי
 ור"ל ומיעט
 י"ך חלמודא
 מתחיה בן
 זרות שיחין
 יצין ועינין
 ומניא ליה
 כ"ג פעמים
 דלדברי הכל
 ר"ל דל"ל דמו
 ז לו להזכיר
 זי לאיקורא
 דהכא חייבי
 מערות מה
 ז דמו טפי
 יעט מרבה
 זרות שיחין
 פילו חייבין
 "ט ק"י מה
 ז צפי הכל
 זרות הואיל
 דקיס וכחב
 לים וכחנה
 וז"ל וז"ל
 אהא דאמר
 ג"ה חומר
 יתיה וכמו
 צמיה אלא

בעוד שהוא מהלך בתוך החור שנחגלל עם אצל כשיצא מחורו צנרעיה ועלה לגג הגרעיה ה"ו כיוצא מחור הצור ושורץ מוח לצור וכן כתב בתורה הבית (ק"ר ע"ג) דלא אמרינן היינו רבימיה אלא צפירי לדופני הכלי או הצור מצפנים דוקא אצל אם פירשו לאחורי הכלי או על שפת הצור מנחמן אסורים: **כתב**

הרשב"א בחידושו (שם ד"ה י"ו) וא"י פירש לאויר וקלטו קודם שהגיע לארץ אסור מספק כדאיבעיא לן לקמן גבי תולעת שנחמרה פירשה [מקלמה] מהו פירשה לאויר העולם מהו וסלקא בתיקו לחומר דליקורא דאורייתא הוא עד כאן: **כתב** הרא"ש (ק"י ס"ה) אהא דמיא דזרות שיחין ומערות שזיה ושזיה מהס ואינו נמנע כלומר ואינו נמנע ואע"פ שזימננו לו חולעים לתוך פיו אינו חושש יש אומרים דוקא שזיה ושזיה אצל ככלי אסור דילמא פירש

כדופני מנה וי"ל דאורחא דמילתא קמיני והוא הדין בכלי נמי מותר ולא חיישין דילמא פירש אדופני מנה כל כמה דלא חזייה דפירש ג' ולקמן בשמעתין משמע דכל היכא דלי פירש אסור חיישין דילמא פירש עכ"ל (א):
 ג ובי"ש המסבן המשקה והיו בו שרצים חשוב בפירשו וכו'. שם אמר רב הונא לא ליפסי אינש שיכרא צנחיהא באורחא דילמא פירש לעילא מצנחיהא והדר נפל לכסא והוי עובר משום השרץ השורץ על הארץ. ופירש רש"י שיכרא. של תמרים הוא ומצויין בהם תולעים: צנחיהא. יצני שמסננים אותו דרך עינים וקשים דקים: באורחא. שאם תפול תולעת על הקשים לא יראה ומשם תפול לכלי ולמחר כשיראה יהא סבור שלא יראה מן השכר לקשים ותולעת המים מותרת כדאמרין: וקא עבר משום שרץ השורץ על הארץ. דכיון דרתשה והלכה קתה על הקשים נעשית שרץ הארץ עכ"ל. ונראה דדוקא במסן על הקשים או על הקשין הוא דאסור וכדמפרש טעמא דאיכא למיחש שמה פירוש ואח"כ יפול אצל מסן צנח דליכא למיחש להכי שהרי מה שפירש צנח משליכין אותו לחור וא"י אפשר לו לחזור ולפול למשקה באורחא נמי שפי ליה וספיר דמי ונראה שמשמע זה לא כתב הרמב"ם (מאכ"א פ"ב ה"ב) דלא ליפסי אינש שיכרא צנחיהא באורחא משום דכיון דדוקא צנחיהא הוא דלא ליפסי מאחר שהודיענו שכל שפירשו ע"י סינון אסורים ממילא יזהר האדם שלא לסנן בענין זה כיון שיכול לבא לידי אסור. והרשב"א ז"ל (ק"ר ע"ג) שכתבו הרי הזכיר בקשין ולכישנא דגמרא ורבינו שכתבו ולא הזכיר קשין אינו מונא לו טעם: **7** ובי"ש אב"ט מסתמא אין דחוש שמה פירשו כ"ל זמן שאין הוכחה בדבר. כן כתב הרשב"א בתורה הבית (שם) על שרצים צמנים ורבינו כתבו בסוף דבריו ואכל מאי דכתב לעיל קאי צין אמית צין אשכר: **כתב** הרמב"ם בפרק ב' (שם) המסן את היין או את החומר או את השכר ואכל את היחושין או את היחושין והחולעת שסינון לוקה משום שרץ המים או משום שרץ העוף ושרץ המים נראה מדבריו שיחושין שצין וחומר מותרים כל זמן שלא פירשו וכ"כ הגהות מיימוניות (שם אות ו) בשם

פירש אדופני דמנה מאצבאי והדר לגו חציחא דמאצבאי לאו היינו רבימיהו וי"ל דודאי למאי דקס"ד דאפילו פירש מצפנים אסור קפריך ליתוס דלימא פירש דשכיה טונא דרשמי החולעים בדופני הכלי צפנים וחורים למשקה ודמיא למסן צלילה דשכיחא דיחורו ויפלו למשקה מן המסננת אצל למאי דמשני דמצפנים היינו רבימיהו מו לא חיישין דלימא פירש מאצבאי וחורו דמילתא דלא שכיחא הוא ולא דמי למסן צלילה דשכיחא דיחורו למשקה מן המסננת:

דשרינן דוקא כשלא פירשו (ה) אבל אם פירשו ממקום רביתן כגון לאחורי הבור או על שפת הכלי מבחוץ אף על פי שחזור אסורין (ה) אבל אם לא פירשו אלא על דופן הכלי מבפנים לא חשיב פירשו ומותרין: ג המסנן המשקה והיו בו שרצים חשוב כפירשו שהרי פירשו ממקום רביתן (ו) לפיכך משקה שדרך ליגדל בו שרצים אין לסנונו בלילה שמה יחזור השרצים לתוך הכלי ויבוא לשותותן והרי כבר פירשו אבל מסתמא אין לחוש שמה פירשו כל זמן שאין

נקבים דקים שאפשר שהרשע יחזור ויפול דרך נקב המסננת נמי אסור ולכן כתב רבינו בשם המסן המשקה וכדרך שמסן המשקה במסננת שיש בה נקבים קלמור והכי מוכח להדיא מדקאמר ליה רב חסדא לרב הונא מניא דמטייע לך כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יחושין שסינון דהוצרך להביא ראיה דמה שפירשה החולעת קתה על המסננת אע"פ שמיד חורה ופולה למשקה נעשית שרץ הארץ דמדאיטריך קרא ליבחושין שסינון אי אימא דמיירי בשפירשו לגמרי מן המסננת הא פשיטא הוא דהוי שרץ הארץ כשאר שרצים אלא בעל כרחך דאיטריך קרא להיכא שחורה מיד לאחר שהלכה קתה על המסננת אלא דשכיחא היא שחזור מן המסננת לכלי מדאיטריך קרא להכי ולפיכך כתב רבינו דאין לסנן צלילה והמסננת דאית בה נקבים קטנים קלמור כדפירשית אצל צמסן דרך צנח שאין צו נקבים כלל משמע שאין לחוש שיחזור ויפלו בכלי אפילו מסן צלילה דשערי דורא (ק"י ג) כתב דאם סינון דרך מטלית שנשארו למעלה וחורו לשם אסורים ולא מיירי צמסן צלילה אלא מסן ציום וידעינן דחורו למשקה וק"ל:

ד ובי"ש אב"ט מסתמא אין דחוש שמה פירשו וכו'. פירוש משקה שדרך ליגדל בו שרצים יכול לשמות מן הצור מן הכלי צמסן ואינו חושש שמה פירשו לחור וחורו ואסור משום דלאו היינו רבימיהו דכיון שאין הוכחה בדבר למה נחוש למילתא דלא שכיחא שיפרשו לאצבאי ויחזור והילכך אין חוששין אלא"כ דאיכא הוכחה שפירשו וחורו כגון המסן צלילה אצל באסור והימר הארוך כלל מ"א סימן ח' לאחר שכתב דין אסור סינון צלילה כתב עלה ומשמע צורה דעה דדיעבד מיהא אין לחוש שמה פירשו וחורו כל זמן שאין הוכחה בדבר עכ"ל נראה דהיה נוסחא דדברי רבינו אצל דיעבד אין לחוש וכו' אי נמי היה מפרש אצל מסתמא אין לחוש דר"ל אע"ג דלכתחלה אין לסנן צלילה מכל מקום דיעבד אין לאסור מן הסתם אלא"כ דאיכא הוכחה בדבר שפירשו וחורו ולא נהירא דודאי אין לך הוכחה גדולה

קמ"ג. (לאוין ק"ב מד): שאומם יבחושין [שהסן] הצנחיים הקטנים הנמצאים בשכר וצין מותרים ע"כ. והיכא שעירה המשקה שצו השרצים מכלי לכלי אחר נראה דכלי שני דין כלי ראשון יש לו וכשפורשים על דפנו צנחנים שרו דכיון שלא פירשו שם אלא עם המשקה היינו רבימיהו ולא דמו לפירשה מתמרה לתמרה דאיבעיא לן ולא איפשיטא כמו שאכתוב בסמוך ואף ע"פ שמדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך גבי צורות נראה שאם מים צנלי ופירשו לפני הכלי

דרכי משה

פד (א) וכן פסק באיסור והיתר הארוך כלל מ"א (ד"ק ז):

פרישה

(ד) אבל אם פירשו בו אע"פ שחזור אסורין. משום שרץ השורץ על הארץ:
 (ה) אבל אם לא פירשו אלא על דופן הכלי. לאו דוקא נקט דופן הכלי והוא הדין לדופן הצור דעלה קאי שכתב בסמוך פירשו לאחורי צור או על שפת כלי כו' וכל שכן הוא דהרי כשהם צנלי כבר נחשבו מן הצור ואפילו הכי שרי אם לא פירשו אלא על דופן הכלי כל שכן צנח עמנו והטעם שחומרין דהיינו רבימיהו (פירוש מקום גזילתא. עד כאן המגיה): (ו) לפיכך משקה שדרך ליגדל בו שרצים אין

הגהות והערות

ג] מכאן משמע שמסננת הרא"ש לאסור לשאוב בכלי כמו שכתבו הפוסקים. אמנם בשלטי הגיבורים שעל הרי"ף הביא שמסננת הרא"ש להתיר. וצריך לומר שלא היה גורס בדברי הרא"ש מה שסיים ולקמן בשמעתין משמע דכל היכא דאי פירש אסור חיישין דילמא פירש. ואפשר שגם הטור לא היה גורס כן בדברי הרא"ש והבין שמסנתו להתיר כדברי בעל שלטי הגיבורים ולכן כתב אבל מסתמא אין לחוש שמה פירשו כל זמן שאין הוכחה בדבר: אבל קשה אם הטור סובר שמסנתו אביו הרא"ש

אפילו בשפחו
 אן המגיה:
 יצין ועינין
 דקדק כן
 ג"ל בצורות
 מגיד נראה
 ס הפלוגתא

את שאין
 ירות שיחין
 פריך והרי
 י' דסמוכין
 לה בריכה
 ין ומערות
 עיצין אלא
 מבוראים
 יאן דבריש
 ישמעאל:

שהעיר בקושיא ה"ל ותרין עשר ע"ה ב"ה ה' והוקף ק"ה ד"ל
רש"י זרינוח"ה הגולה מה לדינא דגם כנמלא כחציות קרונו
והקיל חולעים י' לרין ולהבשר ע"י שירא בשעה ש"הוקף דלא
פירשו כ"ל אלב בעודא דר"י דלא נמלא ה"י חולעים כ"ה לבעלה
המה אבנים הנוצחיס י' לחלות כמי' הנקילין דש' כחשו ומוחה
העיפות ונקלה רחילין וזין להחזיק ריעוטה כחציות : אלה דברי :

סימן ל

ע"ד שאלחו אם נוחר לסקן גלילה משקין שחוששין ש"ב
חולעים ע"י גגד לפי שראה בספר הדש שגם זה בכלל
האיסור שזכר נשים ומשמ"י דרב הונא לא לשיפי וכו' ורק דביעבר
מוחר ושעה הדחק כדביעבר דמי ושא"ל אם יש למנוק על היסור זה :
(ה) דרעתי אין זה לר"ך לפנים דביעבר י"ד בק' פ"ד ס"ג
מבואר להדיא דרק נקשין וקשמים אסור לסקן
מבואר גליטא דרב הונא נשים (חולין ס"ו ע"ה) אלב מוחר
לסקן דרך גגד או מוקננה שפרי לא יוכלו ליפול דרך ס' אל חוק
הנושקה ע"ש ובז"י פירש כן דברי הטור רק שהקשה למה לא
זכר הטור נמסקן ע"י קשמים וקשין ובדרישה כחז דפשוט דגם
כוונת הטור בזה"ב מרובתה החשש שיפול לחוק הכלי וע"י
גגד אין יכול לפול לחוק הכלי ומה"ה לחוש שאל"כ יחזיק הגגד
כמוך לכלי הנוגלה שיפול החולע לחבור כאשר הזכיר מעלתו
החשש הזה נשים ספר הדש אחרי שאין זכר לזה נשים וקום פוסק
ומה שהביא בז"י מהרמב"ם (פ"ג מהו"ה"ה) נמסקן וכו' ואלב אם
היבמושין וכו' לוקה וכו' הנה זה מפורש נשים הי"ל ממה דמייני
לרב הונא מה"ה דהניח כל השרן וכו' לרבות יבמושין שמינן היינו
דלחר הכיטון הוי כפירשו ולוקה אלב לחוש להנשקה שנתחך הכלי
אין חשש כ"ה כנו' שהזכיר ר"ה נק' אמים וקשין ובדו"ה דכן כוונת
ק"ה"ה סל"ו ח"ל מ"ל לאסור לסקן דרך גגד-מה-שנבואה-נשים
וברמ"ה להחיר בפשיטות ולרבות ואלב משא' דחוקה שיגלה הגגד
ע"ג הכלי ויפלו לשם החולעים דהרי כל עלונו אינו מוסקן כ"ה
כ"ד שאל יפלו לחוק הכלי חולעים ובז"י ע"ש נשים (פסקים דף
י"ה) הוא עלונו ומוחר עליו לפרשו מ"ל קאכיל מ"ה וזדו"ה
יזכר מנ"ל לגלות הגגד כעוף להכלי ואין חסור אמינו לכתחילה
אלב כעין חשש דר"ה נקשין וקשין אף דרע"ה הא"ה דל"ן חסור
גדיעבר מ"מ דעה הביא לאסור אף גדיעבר וב"ב הפר"ח נק"ה ח' וכ"כ
הפרי הוחר שחזור ויסקן בגגד אלמא דבגגד אין טום חשש ח"פ
ובגור :

י"ה) ד"ה קולרין (ואף דנמק"ה הנחמי מ"כ"ו נשים דמ"ו כן
לפעמים אף שלא נקדשים וכמה נכרחי מ"ו"ן (בגוילה פ' הקורא
עומד) נקרקעוה דבעינן ונקרא ע"י וכהן דל"ו אל"ל לכתחילה
ומחוק' (כהנזה דף ל"ו ע"ה) גדיה ח"ב רבי' לא ישא אנוסם
ומפוחה עלמו לכתחילה מ"מ הוא דרשא דלא שכיח) :

וראיתי בתורה חיים שהעיר דליכא למימר דנביא רח"י למה
דלמד הש"ס ונקודס ח"ב"ה דריה דבכלי לא מיישינן
לפירש בדופני דמ"ה דהיינו רבותי"ו ולהכי מוחר גמנא בלי סיטון
דכנר הוכיח זלח מנבייתח ונקרא דל"ח דפריש דרופני דבור
ומהרן עפ"י"ש ונקודס דהמקשה לר"ה מדופני דונא ה"י ס"ד דלא
מיקרי פירש ע"ג כלי כ"ה כדומש על הארן ומהרן דאסור בסיטון
מוכח דל"ג פירש דוקא על הארן אך בנמק"ה ביארתי דזה דמוק
קלח כבוכת המקשה (ומהרן נבייתח דאסור) נמסקן ואלב בסיטון
שרי מוכח דינו דהב"י דדוקא מבור לכלי אסור אלב וכלי לכלי
שרי דהא נמסקן נטון וכלי דלשון לשם ומלחמי שנדימו הביא
רח"ה זו אך כדלח שראיימו ערברי הטור ולמה לא הביא מנבייתח
אך בלחמי ח"ה דנבייתח מרבי מקרא למלקות ונענין שיערוש
דוה"ה על המסכת אלב מ"מ יש לומור דכלי לכלי איכא חשש
ספק לחיבורא בעלמא ולרמזים דכל ספק מה"ה שריא ודל"ן דל"ן
ר"ה ונקרא אך מהטור שהביא דינו דרב הונא ומכח שפיר אך
ל"ע על הג"י ונפ"ד קק"ה דאוקד גם מכלי לכלי וסל"ן יח"ן
האי דכ"ה ול"ל דגם הע"י לא החזיר כ"ה בדרך שאינה שמוחה
הכלי שרי להכ"ר יש חשש דדייה אלב צמורה מכלי לכלי עורה
וכע"ן קברא זו כוכר בפלתי ובמק"ה ביארתי דל"ן להחמיר כלל דזה
(דוק) :

(ד) ומצאתי גביה נק"ו שאלח שמתרן דגבי הטור דלא
הזכיר נמסקן נקשמים וקשין משום דגם
נמסקנת קטנה כנפה נק"ו נק"ו דק"ס, שאלפ"ר שהרש"ה יחזיר לנפל
דרך נקבים הקטנים נמי אסור כהז' ח"ל והכי מוכח להדיא מדרי"ה
דלמד לר"ה הכ"ה דמייני לך כל השרן וכו' לרבות יבמושין שמינן
דהולך לה"ר דמה שפירשה החולעם קלח על המסכת, אע"פ שמי
מורה וכפלה למשקה נעשים שרן דמדלילינך קרא וכו' דל"ן מיידי
דפרשו לגמרו מהמסכת ה"ה פשיע"ה וכו' אל"ל צני"ב דלילינך
קרא להיכא שמוה ונד' (להכלי) אמר שהלכה קלח על המסכת
אלמא דשכיחא הוא שהחזיר מהמסכת לכלי וכו' עכ"ל ולי"ע דעיקר
ההירוש דאסור גם כחור למ"ס ח"כף לא הזכיר נבייתח, שהביא הש"ס
וגם האי דכ"ה כנר נמעינן ונקרא דלח זה האכלו כל אשר צמים
שהביא הש"ס קודם שאלח טוחה וקוחה ממים שנצנצות ול"ח
למה שפירש בדופני הגור דהיינו רבותי"ו אלב כשפירש מ"ן לבור
אסור אף שחזר לבור כמי' והרפנ"ה וכן הרמזים (בפ"ג מהו"ה"ה)
הביא ונקודס האי דכ"ה שר"ס שנצנצות ואח"כ נמסקן וכל זה הוא
מונשנועוטה דקרא וגם דוקא גדול להביא רח"י ונקרא שיש חשש
שיפול למוך הכלי דממילא מוקננה לחוש כן אם הוא נענין שיוכל
להיות כן כאשר הביא בעלמו כחז דהש"ס ל"ו דוקא נקע קישוים
וקשין אל"ל גם נמסקנת חמרת אם צלפשי שיפול מהנה להכלי
לאפוקי בגד מעונה שא"ה ס"ל החולע מנונו :

והנה חששא דר"ה דילמא סליק לניילא מלבייתח וכו' היא
דהוי כמו פירש וכו' בלי משקה לטפה הכלי או
לאחוריה וא"כ זה ספק אי ועוד יש ספק שני דילמא נפל לחוך
הכלי וא"כ הוי ס"ס וכתי דל"ן לעשות ס"ס בידים מ"מ דביעבר
מהר"ה להיות מוחר וזה היא כשיעור הא"ה דנחמה דביעבר שרי
והב"ה ופ"פ חלקו עליו וחלפ"ר דזה כוונת רש"י שכחז דלעמר
כשידלחנה יבשל בחסור ע"ל בלחה ז' ויינו דל"ן לא יתי' רק ספק
אי אי פירש ולכן אף דביעבר טקין נקשמים צלוחתא לא ישמה
מונו בלילה דילמא ישמה גם ציום ויצו"ה ל"י תקנה בדרך
שחששו כב"ד לבל יצו"ה ל"י תקנה ומה שחשש צביה שיפלו לטעה
ע"י קנפי הכפה היינו שיפלו בלי משקה והוי כפירשו למעלה באורי
הכלי דהיא צביה דלא חלפ"ש נשים חל"ינן לחומרא ואף אם
נטון המסכת נמק"ה הכפה בחוך הכלי השני לא מה"ה ח"ר כלי
השניה כיון דלא כההוו החולעים טם וגם לא צל"ן לשם ע"ס
משקים ורב הונא לא מיידי צביה דא"כ ניפשוט מ"י"ה האיביע"ה
דש"ס ועב"ז צל"ס ב"ב ח"ה נשים בה"ה דנחיקו אינו מוחר
משקן דרבנן וה"ה נשים גדיה ול"ב ומוחורתה דזה הוי כב"ד
המלוי וק"ה ול"מ ס"ס דוק :

(ה) ורפמשי נשים מה"ה דק"ר דמקשה לרב הונא דלא
מיקרי פירש כ"ה צמורן על הארן ומיידי
סייעתא לר"ה מנבייתח דיבמושין שמינן דעיקרי פירש אף של"פ
על

(ג) ומ"ש נשים ש"ה שיצח ל"ן פליאה נרש"י חולין נהך
דינא דרב הונא דלא לשיפי וכו' דילמא פירש לעיל
מלבייתח והדר נפל לבקא ובתנ רש"י גדיה בלוחתא וכו' ח"ל
כשידלחנה היא סבור שלא ילחח מן השכר לקשין והולגה הוים
מוחרתה עכ"ל ונחה תלה האיסור בזה שיראה החולע"ה וישמה והא
אף כשל"ה יראה וישמה יבשל צלחילת חסור בשוגג גם אכ"י
עומדי"ה והוקפתי דהרי גם כשיראה אינו רק שוגג משום עעוהו
והנה ונלשון רש"י דנק"ה לטון יחיד נראה דל"ו רק חשש וספק
על חולע"ה אי שירחש ויפול וכיון דסתמא נופלים טם עוד מולע"י
שלא רמזו א"כ משי"ה בטל נרוב"ה ורחמי טכבז נחקשו בזה
וחי"לו דבירה ל"ב אף עדיין ל"ע דלענין חסור דרבנן דבירה לא
בטל אין לחוש דקד"ר לקולא ואף דל"ן מנעל"ן חסור לכתחילה
וגם אין לעשות בידים ספק דרבנן מ"מ כיון דלפ"ר דל"ן כאן
חסור כלל מוחר כמי' הפוסקים והוא"ב נש"ך צהיחר עמיחה ממים
שנחלעו ע"ש אף זה עוטה דביעבר ברוב לא שייך כ"ה צמערובות
שרוז היתיר כי"ב צפ"ע והאיסור ה"ה ע"י המערובות האיסור וחי"ו
ה"י צפ"י עלמו לא הוי ספיקא אלב כאן על כל החולעים אם
ה"י כ"ה צפ"ע ה"י ספק חסור דילמא פירש וכ"כ מהורה דעה
קברא זו נקש"ה נחליות משי"ה (פסקים פ"ה וחולין י"ה) אך
קשה דיתבטל בהשכר דודאי יש ס' נגידם ואף דל"ש ציעול דב"ד
שיוכל להכיר וליעול האיסור מ"מ כיון דהוי אינו יודע כלל מהחולעים
שצב"ר אחר הכיטון אי"כ לאו חסור"ה קאכיל דמ"מ נחטעל ולכן כחז
רש"י דכשידלחנה למוחר וכו' דלא ל"ש ציעול כיון דכי"ר ואלב
חסור בשוגג ודוק :

(ג) והנה צהה דמיידי הש"ס סייעתא לדינא דרב הונא דלא
לשיפי וכו' מנבי"ה הא דלורני ונקרא יבמושין וסולע"י
שמינן דאסוריס יש להעיר דבדייתח י"ל דמיידי רש"ל המסכת
כל המשקין ונשאלו החולעים ופירשו אלב אכתי דינא דר"ה לחוש
דילמא פירש לעילא מלבייתח לא שמוענו מנבייתח ונכ"ה לטעה
הא"ה דדינא דר"ה הוא לכתחילה ובדיעבר שרי הארן יש ונקוד
לומו דקרא להכי אח"ה דמה"ה אין חילוק בין לכתחילה לדביעבר
זולח נקדשים דבעינן שיהי עליו כ"ה"ב לעכ"ב וע"י חוק' (פסקים)

לגר הוא דאקור ושאר לגר שרי היינו מה"מ אבל מדרבנן אקור
 עייש"ה. והרי מוזין מהך דחולעים ומזילת כזילה דאפין ויחזר
 צמי"כ לרי"ך לחלק דחז"ל לא אקור כ"א אוכל שאינו ראוי לאכילה
 אדם ואזוי היא מחשבת דילמא יוכל אהורגם כשיהיה ראוי לאכילה
 אדם וגזירה זו לא שייך רק בדבר שעדיין שם אוכל עליו ורק
 שנפסק מאכילה אדם אבל צאמר מדבר האקור צאכילה לא גזרו
 דמידי אמרינא אדם ולא מיקרי שרין דאקרה המורה אף דמחוקק
 ולא חז"ל לאכילה דהקפידה המורה עתאי טעמא גופא כיון דמחוקק
 המה שלא יסקלו ולא יעמאו זהם כצנלחם ולא יסקלו כפשותם
 צאכילתם ויהיו קרושים כצנולר כ"ו צויקרה פ"ח ובמורשים ואל
 ר"י דלא דריש טעמא דקדא מורה היכל דמפורש טעמא (ענש"ס
 צ"מ קפ"י) ויהיה ח"ך ציהיה לא גזרו חז"ל צאפין וכן צאמר כזילה
 דלא מיקרי שרין ולא כזילה לאמר כנעשה אפר דם אחר נקדא
 אך האוי"מ וצמי"ע צהצ"ו כחצ שרין צרוף מותר לאכלו משום
 רפואה וע"כ דמיירי דלא נעשה אפר לגמרי ועדיין שם שרין עליו
 כדמוכח מלשונו שקראוהו שרין צרוף וכהי דמיירי דע"י שטרפו לא
 חזו לאכילה אדם מ"מ מדרבנן מיהו אקור כמו כזילה שנפסקה
 מאכילה אדם כמ"ש הוי"כ רק דלרפואה שרי אף צחולה שאז"ס.
 וכן צרמי"א צ"י ק"ה מיי"י ג"כ כשעדיין שם שרין עליו כדמוכח
 מלשונו ואל שכתב שם צרמי"א מקודם דצאקור דרבנן מותר לחולה
 שאז"ס ובלבד שלא יאכל ולא ישהה האקור י"ל בדבר מותר ככ"ב
 דמי"ו אינו צר אכילה כלל. אבל כשנעשה ושהערך אפר דק לגמרי
 אסי"כ דמותר אף שלא לרפואה כמו צהך דחולעים לאחר יצ"ה ח"צ
 ואמה לדינא :

על הארץ אי"כ כהאקורין לפי"ו דק"ל כהאקורין צמרי"ס הוחלין
 שיש להם מולד ונא ואינו מותר רק צמרי"ן העומדים ואינן
 כמחבין. היכל דינא צנההו חולעים צה דמותרין וחאי"כ נעשו
 המרי"ס האלה כמחבין ווחלין. אס החולעים צנההו קודם צמוד
 קיים ועומדין מוהרים ואין אקור אלא אס צנההו חולעים צמרי"ן
 אחרי שנעשו ווחלין או דילמא גס הקורמים אקורים דהוי כפירבו
 צמים ווחלין דנהס יש אקורא. ולכאורה י"ל דלא מיקרי פירס
 כ"א ע"כ קרקע או ע"כ כלי דזאת שמענו מצי"הח כמ"ש הסי"ח
 אבל פירש ע"כ מ"ס ז"חלין לא שמענו דאקור כ"א דחולעים
 צנההו צהם אקורין. והנה אס נאמר דחולעים צנההו צמים
 צכלים שיש להם מולד ונא אקורים כמו צמרי"ס הנעשין. אי"כ
 מוכח ונהך דרב הובל ומצ"הח ד"מחבין שסיבין דאקורים דוקא
 משום שפירשו על הכלי והלא צמקנה צל"ה נעשה המ"ס או
 הושקה כמחבין ווחלין כמו"כ אי"כ אקורים ומה שצמקנה צמים
 המושבין אלא ודאי דלין הדינא צה חוקר לחולעים צנההו כבר
 צמים הקיים ואיכס כמחבין אך אין ר"היה מה דגס האקורים
 צנע"ל"ס הוחלין דמי"ו לימים ונח"ל"ס משום דהנע"ל"ן המה ג"כ על
 הארץ כמ"ס. אבל כלי אין דעיינן כלל לימים ונח"ל"ס ומוחר אפי'
 החולעים צנההו צמים שזהה אף שמושבין ו"ן משמע צמי"ס
 (חולין דף ק"ז ע"ג) דפשיטא ליה היח"ל דכל"ס ודרש מ"ן
 לרבות צורות וכו' וכ"מ מפשט דברי הש"ע והפוסקים דלא הזכירו
 אקורא צוחלין רק צנע"ל"ס ולא צכל"ס :

ורדו"צ ומה לדינא דמי"ו גשמים שהמה צל"ס צמרי"ס ועל"י
 מותר לשחוח ולשתוח מהם כמו מצורות אף שהמים
 שנהם כמחבין ווחלין כנודע וחס המ"ס צל"ס מנהר או מנאר
 מעיינן יש לחוש דילמא צנההו אס החולעים וחס שח"ב ונזר
 ככלי וסופך להמרי"ב ג"כ אקור ואף צמי גשמים היינו אס המרי"ב
 אינו - המרי"ב - צל"ס - אלא אס הוא ומוחר צל"ס דיש לאקור
 דכל המוחר לקרקע ה"ה כקרקע יש לזון צפונתה רש"י ור"ן
 ורש"י"א (צחולין כ"ז ע"ג) צפרי שהחליע צמוחר דלרש"י אקור
 רק משום דרוש"ה צפרי ולרש"י"א ור"ן גס לא נוה"ה אקור דמוחר
 לקרקע ה"ה כל"ך ואקור משום שרין הארץ וי"ל דגס רש"י"א ור"ן
 מורו צענין זה ע' לקמן דקישור שא"י דרבו מארעא ומוחר לה ודוק.
 וצמרי"ס הקיים שנעשו כמחבין ומחבנה דלין לאקור החולעים
 צנההו קודם שנעשו כמחבין ולאמר לא שכיח כח"ה לדין. למעשה
 קלמרי צה ודוק צמ"ש :

(א) ומ"ש צ"י מ"מ דלטרופ שרין דהוי כנענעל אקור לכח"ה
 היא דועיינן משום רפואה אבל לא כשכבר שרוף אף
 דברמי"א צ"י ק"ה נקט האי ליטנא מ"מ צ"ס פ"ד אי"ה צנההו
 שרין שרוף וכו' ומשמע דגס צצכבר שרוף ג"כ אינו מותר רק
 לזרד רפואה ולשון האוי"מ אינו לפני ומחורחא כמ"ל ועור אפטר
 לדין משום אקורא דרבנן צמירי דמאי"כ עליו כו"ש צמי"ע י"ד.
 צ"י ק"ו וסוד ונלח"י צפרי"ס צ"ס ק"ג דהסי"ג על המנחה כהן
 ונפיש דברי הרמב"ם (צפ"י מהוי"ה) שהצ"ה הוי"כ משום אקור
 צל משקלו מדרבנן ונח"ל"ן יחר דברי הוי"כ דלי"ס עפי"ן דחולעי'
 לאחר יצ"ה אף דגס לפרי"ה י"ל דלי"ס צ"ה כיון דלין אוכל חוה"ס
 צפ"ע ועי' לקמן. וגס צמי"ס הוי"כ דאקור לעשות דבר האקור
 צאכילה ציהיה נפטר מאכילה אדם ל"ע דלי"ס הך גזירה כ"א ע"י
 ציעול צמרי"ס דגזרו חז"ל דילמא יבעל האקור צצרי"ס צלא
 יהיה צהם ציעור לצעול ולהכי צכלי צדרכו להשתמש רק בצפע
 ק"ל להרצ"ה דמותר ולא שייך צ"י אקורא דלי"ס אקור צצ"י
 ק"ס ל"ע (וגס לרש"י דאקור מיה"מ יש לו"מ כעין זה) אבל אין
 לדמות גזירות חז"ל ז"ל ומכ"ל דגס צה גזרו וללמוד מעלמ"ו כבר
 מוזכר (צפ"ד מ"מ י"ד) דלין די"ן דברי קופרים מ"ס
 ואכמ"ל :

(ח) ור"ה גס להפ"ה דליכא אקור דרבנן צאקור שנפסק
 מאכילה אדם כ"א משום צל משקלו. ג"כ אי"ס
 הך דינא דשרין שרוף דמותר רק משום רפואה וצל"ה אקור
 מדרבנן עכ"פ משום צל משקלו ולא קשה מ"מ המ"י מהל דפירות
 שהחליעו לאחר יצ"ה מוחרין דעפ"ה צעלמ"ה הוא דצה לא שייך
 אקור דצה כיון דלי"ס אוכל"ס צפ"ע כ"א ע"ס ספירות וכמ"ס
 צמי"ס (ספ"א"י) צחולעים צצרי"ס איבעל לי ואנא איכ"ל דלף
 צפ"ע כשה"י רוחה חוה"ס ה"י קן צהם ואקור משום צ"ה מ"מ
 מעורב ע"ס צצר הרגים ואינו רוחה שרי וכ"כ הפרי"ה צ"י פ"ד
 קק"ד לענין צפיה מ"ס מצורות דלף שיש צמים חולעים ליכא
 אקורא דצה וכן אי"ס הך דמורה צ"פ כ"ה דאפרוח ומזילת
 כזילה שרי דצ"ל מעפ"ה כעין מ"ס צמרי"ן מלך צפ"ה"ע דחולעי'
 צצרי"ס מוחרין דצ"ה"ל גצלו והקשה דעש"י שא"ל צמיה"ה מ"מ
 יש אקור לאכלן ח"ין משום צל משקלו כדמוכח צמי"ס (צצ"ה ל'
 ע"ג) ומי"ן דאקור דצה אינו רק מדרבנן ולכן לא מיקרי צביל
 צאקורא ע"ס וה"י י"ל צהך דכילה כזילה וצמחה יעקב צכלל
 מ"ח קק"ב הקשה על המערי"ו צמרי"ו דרש"י"א ור"ן דכ"ל
 דאקור דרבנן ספי"ן לקמן צדי"ס מוכח דכל משקלו היא מיה"מ
 דאלי"כ מה וקשה צמי"ס דצנה כ"ל דגס חצ עיבור מ"א אקור לי"ן
 לקמן דצ"ה"לנו איכא אקורא דצה והא דצרבנן ספי"ן ל"י צדי"ס
 ע"ס והנה אף שצרי העד"ה נכונים צעיק דדבר דהך דלי"קרה
 דכל משקלו צצ"ר המח"ס לכ"ע אינו רק מדרבנן ול"ס צה לו"מ
 דגביל צאקורא וצקושי"ו ונהך דצנה אף דהפרי"ה צ"י ק"ו שהעיר
 ג"כ מה לא חרין כ"א כ"פוסקים דגס אקור דרבנן לא ספי"ן
 לקטנים מ"מ צצנה לומך (צ"ה מ"ח) חרין צצכל דגס לרש"י"א
 אס קא"כ צ"ד מ"ין להפרי"ו מדר"ה"ח גס אקור דרבנן לא
 לא

(ו) ומה שהקשה צה דכתב צמי"ע ק"ס פ"ד שרין שרוף
 מותר לאכלו משום רפואה. רח"ה אף צלי רפואה
 מותר כו"ש הרצ"ד והרצ"ה (צחולין דף כ"ה ע"ג) צחולעים
 צמוחר והנה י"ב חודש דמותרין משום דהמה עפרה צעלמ"ה. וכן
 אפרוח ומזילת כזילה דל"כ גצ"ל עפרה צעלמ"ה היא כו"ש (צמורה
 ס"פ כ"ה) וצמושי"ע ספ"ו כבר נחקשה צה צ"י מנחה יעקב כלל
 מ"ו סק"ט ומי"ה ענה מהל דקוק המורה דכל הנצרי"ן אפרין מותר
 חון מחש"ה והקד"ש ונחשונה רי"צ"ס כ"י ר"ה ודצ"ו חוה"ס מה
 ענין זה לכך דקוק חמורה דנחתי"ן מיי"י צאקורי הנהל כמ"ש
 רש"י צרי"ס פירוש על הנשנה וצחוק"י שם ד"ה הנצרי"ן כחצו
 הטעם דנצרי"ן אפרין מותר משום דכיון דל"ה הכחוד לצרפ"ן ואחר
 שנעשה כמלות חמורה כבר הלך האקור ואחר מותר אבל נצרי"ן
 כיון שלא ל"ס הכחוד לעשות צהם ש"ס דצ"ר (והא דנקצ"ו היא
 מחש"ה חקלה) משון אקורי"הו לעולם ע"ס והיינו כיון דאק"ה
 דינאו אקור ליהנות ג"כ מהאפר. ווי"ס צצפ"י (צפ"ד דפסחים)
 דהא הך שלא כדך סלח"ן י"ל ד"פ דגס שלא כד"ה"י אקור
 מה"ס רק ש"ין לוקין עצמ"ל (צפ"ה מה' יס"ה"ה) ועור צנה
 שדך ליהנות מהאפר הפטר דמיקרי דהוי כד"ה"י והארכתי צה
 צוק"א (ע"ל צמרי"ס צ"י כ"ה) אבל מה ענין צר"ל"ה ליה חנו
 המה מהנצרי"ן וצמי"ע רי"צ"ס שפיר מיי"ה להך דכל הנצרי"ן וכו'
 דהוא מיי"י צצ"ר אקורי"הו ע"ס שנעשה אפר ומי"ה דצ"ו גס אפרין
 אקור כמ"ש צמי"ס חון מחש"ה והקד"ש וצחוק"י ה"ל כחצו משום
 דכחצ"ו ולא יצ"ק וכו' וגס הס"ך צ"ד סק"ה"ה סק"י ע"ע דמיירי
 צאק"ה כמו כה"כ. ועל"ה שפיר הצי"ה הך דכל הנצרי"ן וכו' וצ"י
 כיון דצר"ל"ס אי"ס אקורים רק צאכילה ולא צנה"ה אפרין מותר
 כדמוכח ונהך דחולעים לאחר י"ב חודש ומזילת כזילה דאפרין מותר
 אי"כ שפיר הקשה דצ"ר שרוף האפר מותר אף צלי רפואה ול"ס
 הולך ציהיה כחולה ש"ס"ב סכנה :

ואור"ה גס הקושי"ה שהשלי"ר צמי"ע צ"ע כצפ"י"ד לחרין.
 דהנה צונחה כהן צצער המעורבות צמי"ס פ"ע הול"ה
 מדרבי הרמב"ם (צפ"ד מהוי"ה) דצ"ר האקור צאכילה כשנפסק
 מאכילה אדם ש"י כמזכ"ר (צפ"ד דע"י) ונקרה דכזילה הרלו"י
 מא

למג"א כן. ועוד, דהתם לענין אי המחוצר לקרקע נגזל כמטלטלין, י"ל כיון דבצ"ק (דף קי"ז ע"ב) יליף הש"ס דקרקע אין נגזלת, דמה הפרט דבר המטלטל, ממילא גם תלוש ולבסוף חיברו הרי אינו מטלטל כשגזלו.

→ ומה שהביא השואל משו"ת רמ"ן דהחולעים שבקמח המונח על רצפת קרשים או אבנים, פשיטא לאסור גם להפרי חדש דאינו כלי ולא היינו רביעייהו. תמוה הוא וראוי לטומנו ברמץ, דמה תלוי זה דוקא בכלי, הא מפורש בפרי חדש דדוקא דבר גוש ויבש כגון פירות וטמין וקטניות, לאו אורחיה דחולע לנאת מן החור שמתגדל בו ולחזור למקומו, ולפיכך לא הוי רביעייהו, משא"כ דבר לח וקמח שאין מתגדל המולע תוך חור, כהכי קים להו לחכ"ל דהיינו רביעייהו לפרוש מן הקמח ולחזור עי"ש. וכבר כתבתי דכיון דכתיב השורץ על הארץ, נריך דוקא מחוצר מעיקרו כמו ארץ, אף דאינו כלי כיון דאינו מטלטל מ"מ קרקע נמי אינו. וכ"כ גל"ח בפרק קמא דחולין (דף ט"ו ע"א ד"ה אמר) דלענין עבודה זרה דילפינן דהר אינו נאסר, לכן תלוש ולבסוף חיברו נאסר דאינו כהר דמחוצר מעיקרו, ולענין הכשר זרעים דכתוב כלי בעינן דומיא דכלי דמטלטל, לכן ס"ל לחד תנא דחיברו אחר שנחלש אינו מוכשר כיון דעכשיו אינו מטלטל ככלי, ולענין שחיטה הוי חיברו ולבסוף תלוש ספק, כיון דילפינן מויקח את המאכלת (בראשית כ"ב י), אי נריך להיות ניקח ומטלטל בשעת שחיטה, או דממעט רק חיבור מעיקרו, דמעולם לא היה בר קיחה, כיון דלא ממאכלת ילפינן רק מויקח, עי"ש. ולפי מה שכתבתי בלאו הכי בעי רבא לענין שחיטה, דאף דמן התורה נריך דוקא מטלטל כמאכלת וראוי ליקח בשעת שחיטה, מ"מ אפשר אסור מדרבנן דגזרו להיות כמחוצר, משא"כ לענין הכשר דהוי אפושאי טומאה, לא גזרו שיהא כתלוש לחד תנא. וכחאי גזונא אימא צבינה בפרק קמא (דף זי"ג ע"א) אפושאי טומאה מדרבנן לא מפשינן.

והגב' צודע ציהודה (מהדו"ק חלק יו"ד סימן כ"ו) כתב די"ל דרק לענין החולע עמנו חיישינן שמא פירש, אבל המעורבות שהוא איסור דרבנן דבריה לא בטיל, ה"ל דספק פירש מותר, אלא כיון דקודם שעשו ממנו לחם חליא צלוגתא אי חיישינן שמא פירש, חו אף שנחערב צלישה ואפיה לא מהני צודע קודם, וגם בלא נודע רק בהפסד מרובה, ואם הקמח מונח בכלי, הפרי חדש מיקל לגמרי, ואף דמסתבר טעמיה, אין להקל נגד שאר פוסקים דמחמירין, אבל בספק שמא פירשו אין למחות צמי שמיקל, עי"ש. ואני אומר דגם צהייתו קמח יש ספק ספיקא שמא לא פירשו, ואח"ל פירשו שמא כהפרי חדש דבכלי או צמונח על הרצפה דמותרין, ואח"ל דאסורין, שמא אין. דינא כצביה כיון דקודם שפירשו מותרים, וכנ"ש הכרתי ופלתני (בסימן קו"ף פתח סק"ד) דיש לומר מהאי טעמא

כתלוש כמו בעבודה זרה, והביאו הבי"י באו"ח (ס"ס תרכ"ו). הרי דיליף מעבודה זרה, ולא כמו שהחליט החתם סופר דאין למילף לשום מילי מעבודה זרה. ואף דסבך ילפינן דמחוצר פקול משום דכתיב (דברים ט"ו י"ג) באספק מגרן, כפרש"י בפרק קמא דסוכה (דף י"א ע"א ג"ה פסולה), י"ל דמיעט רק מחוצר מעיקרו, אבל תלוש ולבסוף חיברו כבר דומה לגרן, דתחלה אספו והיה תלוש.

→ ומה שכתב החתם סופר שם מדלמך רבא לענין הכשר זרעים פליגי תנאי, ולא אמר נמי דהני תנאי פליגי נמי לענין שחיטה, ש"מ לא ילפינן מהדדי. אין קושיא, דנהי דלענין הכשר זרעים ס"ל לחד תנא דמיחשב כתלוש, מ"מ אפשר לענין שחיטה גזרו רבנן שיהא כמחוצר, דהא כתב הבי"ח בקונטרס אחרון ליו"ד (סימן ו"א) אחר שהביא נמי דברי תרומת הדשן דתלוש ולבסוף חיברו אינו מדאורייתא כמחוצר, לכן אפילו תמלא צביה ענין דהוי מחוצר, אין ללמוד גזרת חכמים זו מזו. ובשו"ת מהר"י אסאד (יהודה יעלה בחלק יו"ד סימן נ"ח) העלה דכן דעת הרשב"א במשנה (ח"א סימן אלף רל"ג) דתלוש ולבסוף חיברו מדאורייתא אינו כמחוצר, אלא כשארמור דהוי כמחוצר הוא רק מדרבנן. ושם בשו"ת מהר"י אסאד הביא עוד מיו"ד (סימן ו"א ע"ב) דלאו כמחוצר דמי, ובחו"מ (סימן ז"ה ס"א), ובאה"ע (סימן קכ"ד) לענין גט, כמ"ש צ"ח (שם ס"ו) ופרי חדש (שם ס"ק י"ו), וצו"ד (סימן שס"ד ס"א), ומדמי כל הנהו לעבודה זרה עי"ש. לכן אין הכרח לומר ד[כמו לענין הכשר זרעים פליגי אי הוי כתלוש ה"י לענין שחיטה, דאפשר מאן דס"ל לענין זרעים הוי כתלוש דהוא לתומא יהא נכשר לקבל טומאה, משא"כ בשחיטה אם יהא כתלוש יהא לקולא, ומאן דס"ל לענין זרעים הוי כמחוצר מ"מ אפשר דהתם לא גזר ובשחיטה גזר שיהא כמחוצר. וא"כ לענין סרך על הארץ דלא מצינו בש"ס דגזרו דתלוש ולבסוף חיברו יהא כמחוצר, אין לנו לחדש גזרה שיהא כמחוצר.

עוד הביא השואל משו"ת רשב"א (ח"ג סימן רכ"ח) דהמחוצר לקרקע בטל הוא לגבי קרקע ואינו מקבל טומאה. ג"כ לא תצא, דבקבלת טומאה דבתורה כתיב כלי, ומחוצר לקרקע אינו כלי כמו שפרש"י בפרק במה אשה (שם דף כ"ח ריש ע"ב), ורק בתנור וכירים ס"ל לרמב"ן (בפרשת שמיני ויקרא י"א ל"ה) דאפילו מחוצר לקרקע מקבל טומאה, וכן ס"ל לרמב"ם (פטי"ו מהל' כלים ה"ו וצפיה"מ כלים פ"ה מ"א), והוא גזירת הכתוב כמו שכתב מורח"י (שם), אבל רש"י ס"ל דגם הס"ל לא מקבלי טומאה כמחוצר דלא חשבו כלי, אבל נהי דאינו חשבו כלי מ"מ כקרקע נמי אינו - היכא דכתיב הר או ארץ, דדוקא מחוצר מעיקרו דומה להר וארץ.

→ ומה שהביא מהמג"א (סימן תל"ו סק"ו) דמחוצר לקרקע כקרקע, אבל הביא גם הוא, דהא במסקנא לא ס"ל

ג. להג"ר מאיר צבי וויטמאיר אבד"ק סאמבור, דפוס פרעמישלא חר"ב.

ש"ג תשורת ש"י
מהדורא תניינא
בב"ל ר' אליהו יעקב טאבאק צ"ח

ישב מרוח בדברי הטור

וזו ודאי קרוז נמציאות ושכימי, וקושיא הנ"ל נמקומו. ודבין [נראה להנה] צאמת בלא"ה קשה על הטור (עי' ש"ך ס"ק ל"א) ולפי מה שכתבו המוספות זכורות (ס"ד ד"ה ר"ח) מוצא דאף טמא שינא דרך בית הרעי לחוך, טהור לכ"ע דהוי כמעוכל, ע"ש, והטור סתם פה (דטמא) [דאסור], ולא חילק אס נמאל צמוכו או ינא לחוך. ונ"ל שלם שאני, כמו שמוצא מדברי הר"ש צאהלות פרק הנ"ל דכתב וז"ל ומחוך הסברא היה נראה צין לענין אסור וצין לענין טומאה, לכל דבר שנמאל שלם כצרייתו, כגון חיטין שצבלי צקר וכו', לא חשבינן עיכול עכ"ל. וחיטין שצבלי צקר כבר ינאו דרך בית רעי, ומ"מ הואיל והן

דיני תולעים

סימן פד

פד (סעיף א') (א) במים. וה"ה לכל מיני משקה (רמב"ם פ"ב ה"ב, סמ"ג ל"ח קל"ב, טושי"ע ס"ג, ש"ך פרי חדש ס"ק ל"א) (ב) בורות שיחין ומערות. ובריכות גדולים מכונסין כיון דאין להם מוצא וברא (פרי חדש ס"ק ב'): (ג) אביל אסור לשאוב. עיין פלתי (ס"ק א') כי אחרונים פירשו לחלק בין שואב מכלי לכלי לשואב מבור לכלי, [ואני כתבתי שאין חילוק], רק הבדל יש בין עירה לשואב, ע"ש:

סעיפים:

א. שרצים הגדלים (א) במים שבכלים (ב) ושכבורות

שיחין ומערות שאינם גובעים מותרים אע"פ שאין להם סנפיר וקשקשת לפיכך שוחה ושוחה מהם ואינו חושש לשרצים שבהם אם יודמנו לחוך פיו (א) [אבל אסור לשאוב בכלי ולסתות מהם] (אשיר"י פא"ט וארוך כלל מ"א וכל זו) ואם פירשו ממקום רביתו כגון לאחורי הבור או על שפת הכלי מבחוץ אע"פ שחורו אסורים ומסתמא אין לחוש שבמא פירשו אבל אם לא פירשו אלא על דופן הכלי מבפנים מותרים:

שלימים כצרייתו אסורים. ולפי"ז כל הנ"ל מיושב, דהא דכתב הטור הואיל והוא שלם, לא דס"ל צלעס הוי כמעוכל, דזה אינו, כמו שכתב צהלות פסח. רק נקט שלם, [כיון] דלא חילק צין עודנו צמעי [הדג], או כבר ינא לחוך דרך בית רעי, ולכך נתן הטעם הואיל והוא שלם, אבל צאמת אס אינו שלם וינא דרך בית רעי הוי מעוכל. אבל צמוך מעיים אין לחלק כלל: ובאמת בלא"ה נראה הא דחדרו כל חרדה להקשות מהך דג טמא, אהא דאהלות [ד] הוי כמעוכל, היינו דס"ל כרבי שמעון צאהלות (ס"ט) דשיעור עיכול צדגים כדי שינתו על האור וכו', וזהו ודאי היה צדגים שצלעו, דהא צממא חששו שהשרץ צמעי הדגה, ומהו צאו לכל המירוץ, ואף שר"ת (נחום) צורות ס"ד ד"ה דג ומלא"ש (ס"ט) חירך לאתיא כגן צמירה (צאהלות ס"ט) דצעי מעת לעת, לא חששו לכך, כיון דלית הלכתא כוותיה. אבל לפי מה דפסק הרמב"ם צהלות טומאת המט פ"ב (ה"ד) דגס צעופות ודגים [צעינן] מעת לעת, א"כ אודא כל הקושיא וכמ"ש ר"ת, ואין צריך לשום חילוק, ולכך סתם המחבר. ולכך צמעה שנמאל צפסה צמרנגולת, ליכא למימר דהוי עיכול, דמי יימר ששהה צמעי [הצמרנגולת] מעת לעת, ומתמי מאחרונים צהלות פסח שלא הרגישו צו, ודוק:

שאיבה מיים מתולעים שבכלים

פד (סעיף א') (א) אביל אסור לשאוב בכלי וכו'. דע כי הרב צ"י (קל"ד ע"א ד"ה ומ"ש אבל) כתב וז"ל והיכי שעירה משקין שבו השרצים (בכלי) [מכלי] לכלי אחר, נראה דכלי שני דין כלי ראשון יש לו, וכשפירשו על דופני [הכלי] שצפונים, כיון שלא פירשו סס אלא עם המשקה, היינו רצומיהו. ואף שמדברי הרא"ש (פא"ט ס"י ס"ט) גבי צורות נראה שאם שאב מיים בכלי ופירש לדופני הכלי, אסורים, אפשר דהתם שאני, דמעיקרא היה צבור ועכשו בכלי, אבל הכא דמעיקרא כלי ועכשו כלי, שייך שפיר למימר היינו רצימיה עכ"ל. ונמשכו הש"ך (ס"ק ד') והפרי חדש (ס"ק ד') אחריו, ולכך פירשו הא דכתב רמ"א דאסור לשאוב בכלי, פירשו מוצר, אבל מכלי לכלי מותר. והפרי חדש (ס"ט) תמה על רמ"א שסתם צבורו, עיין ס"ט: ואני לא הצנתי הקושיא, דלא ידענו הבדל צין צור לכלי וצין כלי לכלי, רק זה יש הבדל צין עירה מכלי לכלי, וצין שואב מחוך כלי קטן לגדול. דודאי צדופני כלי צפנים מקום שיש המשקין, מיקרי היינו רצימיה אף שלפעמים רוחש החולע למעלה מן המשקין, מ"מ כך רצומא וצנע הרחש [לרחוש] תלמעלה למטה, וזהו רצומא. אבל אם פירש לדופני הכלי מבחוץ, צמוך שאלן משקין כלל, צו לא שייך היינו רצומא, ואסור. ולכך כשמערה מכלי לכלי, א"כ [אם] הרחש צמחון הכלי ירחיש על הדופן למעלה ממשקין, וזהו רצומא, ולרוחש לחוך לדופן השני כולי האי לא חיישינן. אבל השואב, א"כ דופן החיטין צא לחוך המשקין, ונדבקים ונרחשו עליו הרחשים, וכשמוציא כלי לחוך, הרי הרחש על הדופן הכלי מבחוץ צלי משקין, ולכך חיישינן שירחיש מבחוץ לפנים, אבל לא מצפנים לחוך, כי אין דרכו להתרחק מן משקין, ואמי שפיר, וזהו צבור. ולכך סתם הרמ"א דאסור לשאוב אפילו מכלי לכלי, דלערות מותר, אבל לשאוב אסור. וזהו צבור ונכון לענין, וכן משמע קת"ב צ"י ע"ש ס"ק ה', ע"ש:

ישב על קושיית הפרי"ח

דעת יהונתן

1. אמנם בחכמת אדם כלל ל"ח דין ג' ובבינת אדם אוח ל"ד ס"ק ג' דעתו כדעת הבי" והאחרונים הנמשכין אחריו דרוקא בשואב מן הבור-הוי-כפירש, אבל בשואב מן הכלי אע"ג שיפירש לאחורי הכלי ששואב בו לא מיקרי פירש דזה הכל דרך גדילתו. ועיין עוד בדרכי תשובה ס"ק ט"ז.

ספר ברתי ופלו
האין רבנו יהונתן אייבא צמ
מאצו כ"ו ח"א
מאצו כ"ו ח"א

כולם כך, בלאו הכי כולם חסורים. ולא יחוייר בהתערוכות²⁹ שלא יהיה ניכר האיסור בשום³⁰ אופן, אם לא בהיפוך, וכאלו אומר אפרוח צנינה, שנטל אפרוח מצנינה ונתערב באפרוחים שחוטטים, ואינו ניכר, וקמ"ל דהוי צנינה, דאסורה מתחילת צנייתה.³¹ והלשון קלמ מגומגם: והגדה לדעת הרשב"א בתשובה (ט) דצינא אפרוח לא קרוי צנינה נשמה, א"כ ה"ה כינה בשבת דנחלקו בו בעלי תוספות (שם י"א ד"ה שם) אם הוא השחור או לבן, דקיימ"ל דמותר להורגו, לית ציה נטילת נשמה³², אף לענין צנינה³³ לא צריה נשמה מקרי. אבל להרמב"ם דאפרוח כמ"ל קרוי צנינה נשמה, אף דודאי לענין שבת לא מחייב עליו הממעכו ציד, א"כ אף צנינה הנ"ל יש להחמיר דאינו בטל. ולא ידעתי אם יש להחמיר בצנינים כאלה בספק דרבנן, וכבר אמרו (ט"ז ס"ק א', ועי' רמ"א סי' ק"א ס"א

דין פירושו שופר למאכל ואינו ניכר

ומי ק"י ס"א) כל ספק צנינה להקל, ועיין תשובת חות יאיר (סי' ק"ה) פערעש שקפץ לתבשיל: והגדה הרא"ש (פג"ה סי' נ"ג) חולק על זה, וס"ל דלא תליא צנינה דהוא אסור מתחלת צנייתה, רק תליא צנינה שהוא אם יחלק ושמו עליו או לא, וכמעט עוף נבלה אם יחלק עדיין אם נבלה עליו. והנה צנינה לא לנו דין גדול,³⁰ שהחולעים הקטנים המתהווים בעפוש פירות שקורין מילצין, דהא כל זמן שלא פירשו מותרים, ואינם קרוים שרץ על הארץ אפילו יעמדו ימים רבים, א"כ³⁴ אין כאן איסור³⁵ לתחלת צנייתו, דכי צנייתו של המילצין כשירחש, [הלל] זהו [רק] מקרה [הצאה לאחר יצירה], וא"כ כשנזכרת מותרת, דלא אסרה תורה רק כשירחש אסרה התורה³⁶, ואין זה מתחלת צנייתו, ואפילו צנינה אפרוח דעת הש"ך (ס"ק ז') דלא אסור מתחלת צנייתו דמקדם

דעת יהונתן

ורבים ומותר להורגם בשבת כמו שפסק הרמב"ם (הלכות שבת פ"א ה"ב), ואעפ"כ לוקין עליהן אם פירשו, ועל כרחך דבכלל בריית נשמה הוא גם להרשב"א. וכן כתב בפמ"ג (שפ"ד סוף ס"ק א') דפשוט דאף כינה מזיעת אדם הוי בריה דמאשפתות ועיפוש הארץ גמי לוקה (יד יהודה קצר ס"ק ב')

34. וצ"ל שדברי הגמ' (מכות י"ג ע"א במשנה) שלוקין בנמלה משום בריה, היינו באותן שאוסרים אף קורם שפירשו ע"י בחורד סי' ק' אות ה' שכתב על דברי הפלתי שאי אפשר לומר כן כרמזת מהא דאכל נמלה דלוקה וכו' ומיירי בהנך תולעים שאינן נאסרין רק אחר שפירשו כמ"ש הר"ם בספר המצות מצוה ל"ח קע"ט, והטעם דאין צריך כוית בהנך הוא ג"כ משום בריה כמבואר בגמ' מכות י"ג ע"א) אלמא דהה תשיב ג"כ בריה וכו' ומטיים החו"ד ומהא דאכל נמלה הוא ראייה שאין עליה תשובה עכ"ל. וצ"ע כי הלא הפלתי בעצמו מקשה בסמוך דלמה השיבו רבנן לר"ש באוכל מטבל דחטה לית ביה בריית נשמה תיפוק לי' דלא אסור מתחלת ברייתו, ומתוך דלק"מ דודאי לענין שאין צריך שיעור למלקות לא נפ"מ כמה שאסור מתחלת ברייתו או לא דכ"פ עכשיו הוא ברי' החל עליו וכו', אבל כאן לענין דלא בטל דהוא מדרבנן והו"ל קצתו משום החשיבות כזה שפיר י"ל כיון דלא אסור מתחלתו הוי כבאר לו במקום אחר כמ"ש הר"ן ובטל עכ"ל, הרי הפלתי עצמו יישב דבריו דלק"מ. [וכן מתוך כמנחת פיתים סעיף א' דברי הפלתי]. כן ראיתי בסי' חלקת יואב י"ד סי' י"ט שכתב נגד דברי הפלתי והוכיח מהא דטבל חשיב ברי' לר"ש יע"ש, ולא ראה שהפלתי עצמו מיישב זה. וכעיקר דברי הפלתי ע"י בשד"ח בפאת השדה סי' ב' שמביא בשם הגאב"ד ראונא ד"ל אספרה כמו מה ששמעתי מפה קרוש מורי הרב הקרוש מוהר"ר הלל ז"ל מפארען שהיה תלמיד מובהק דהרה"ג הקרוש מוהר"ם ז"ל מליבוין בעל הצ"צ ואמר בשם הצ"צ ששמע מוקנו (בעל ש"ע גר"ו) ששמע ממורו הרה"ק מוהר"ד מ"מ דמעורין גדול שאמר לתלמידיו שהכוי"פ לימד זכות על בני' דבר התולעים הנ"ל וכוון אל האמת עכ"ל]. ומדבריו בסי' פ"ד בפלתי ס"ק ו' נראה שחסר כאן איזה דברים, וצ"ל דפירות המתולעים במחובר שם בריה על התולע כיון דלא בעי פירש רק רוחש וריחש במקומו תוך הפרי יכול להיות שהוא בא עם היצירה, משא"כ במילבין בפירות תלושים שאינם אסורים רק אחר שפירשו והפירוש אינו רק מקרה הבאה אחר היצירה (ברוך טעם)

הש"ע וכיצה שיש בה אפרוח וא"כ אי אפשר לפרש כן. גם בזמנינו שאין נוהג דין שור הנסקל ועיר הנדחת משכחת בביצת עוף שנעבד ותקרוכות ע"ז בעבד מעשה בגופה [יעוין חולין דף מ']. ואם נאמר דבדבר שנאסר בקונם ונתערב היכא דלא [מצין] להתיר ע"י שאלה לא מקרי דבר שיש לו מתירין [יעוין תוס' ע"ז דף ע"ג ע"ב ד"ה טבל מ"ט כ"ו], משכחת בביצת עוף שנאסר בקונם, דאי מקרי בריה מצד האפרוח לא בטלה מאיסור הנאה שבו אף בתערוכות אלה כיצים שיש בהם אפרוחים שמתרים בהנאה (ברוך טעם)

29. יש לומר ציור התערוכות כפשוטו דהיינו שנתערבה ביצת אפרוח טמא בביצי אפרוחים טהורים, שהיא אסורה מן התורה ולוקין עליה, והן אינם אסורין כי אם מדבריהם, ויש נפקא מיניה לענין ספיקא דאורייתא ודרבנן (מור וקציעה בקונטרס שלל ביצוס)

30. לפענ"ד לא קשה כלל, דהא דהביצה חשיב בריה אינו מטעם האפרוח שבתוכה, רק מטעם שלימות הביצה כמו שכתב השי"ך בסיומן פ"ו ס"ק ט"ז, עיי"ש. ואפילו אם נהרסק האפרוח בתוכה חשיב בריה משום שלימות הביצה. וא"כ לא קשה מידי דמיירי שבשעה שהיה ריקום אפרוח בשלימות בתוכה היה ניכר כשהעמידה לפני השמש, ואח"כ נהרסק האפרוח בתוכה ע"י נענוע וכיוצא ונתערבו עד שאי אפשר להכירו. אי נמי שמחמת הבישול נתקלקל הריקום ואינו ניכר כו' (חו"ד ביאורים ס"ק ג'). וכן כתב לתרץ החת"ס בהגהותיו עיי"ש. מיהו כפר"ח ובפרי תואר ס"ק ב' מבואר דהא דביצה שיש בה אפרוח לא בטל אינה מטעם שלימות הביצה רק מחמת האפרוח, והיינו כדברי הפלתי. וכן העלה ביד יהודה (ס"ק ג' קצר ס"ק ד') דאם נהרסק האפרוח שבתוך הביצה לא מיקרי בריה אף שהיא שלימה. ממילא אודאי לחירוצו של החו"ד, ובעל כרחך צריך לרחוק כחירוף הפלתי (דרכי תשובה ס"ק י"א. עיי"ש טו)

31. ומ"ש מעכ"ת נ"י כישוב קושיית הכרתי ופלתי דנפקא מיניה לטלטלם ביום טוב דלא בטל מדין בריה ואסור לטלטל ולשכרם. והו שיבוש, דלענין איסור טלטול לא שייך דין בריה, דעל איסור זה לא שייך נאסר מתחילת ברייתו, ואם נימא כיון דאיסור אכילה דביצת אפרוח לא נתבטלה והוי כמו בעינה ממילא לא שייך ביטול לענין טלטול, אם כן גם בלא בריה נימא כן כיון דאפשר לברר האיסור לא נתבטל גוף האיסור וממילא יש בו דין מוקצה, עכ"פ דין בריה אינו מעלה ומוריד בזה, כנלע"ד (תשובות חדשות דרע"א י"ד סימן י"א)

32. הוא תמוה דמוכח להדיא בשבת (ק"ז ע"ב) דגם כינה ופרעוש הוי בריית נשמה, והא דההורגן בשבת פטור הוא משום דרבנן סברי כאילים מה אילים דפריך ורבין כו' וכינה אין פרה ורבה, עיי"ש בגמרא (מנחת פיתים סוף א')

33. זה אינו דהלא הא דבריית נשמה נאמר בגמרא לענין מלקות, והנה כל התולעים המתהווין בפירות לאחר שנתלש מן הארץ דאינן פריין

35. אין זו סברא מוכרחת דנוכל לומר כמ"ש [הפלתי] לקמן לענין הגיד [דעיקר ברייתו נחשב מעת הלידה כמו כן כאן יש לומר] דכל זמן שלא פירש לא חשיב ליה ברי' דעיקר ברייתו משעה שפירש, וע"כ צריכין לומר כן לתרץ דברי רש"י וכמ"ש הפלתי בעצמו (הגריי מחבורתו)

36. יש לומר דכל זמן שלא ריחשו ולא פירשו בתלוש לאו-בריה הוא אלא אוכלא דאיפרת, ואח"כ כשפירשו הוא דנעשה בריה, וא"כ מיקרי שפיר נוצר באיסורו. ואף שיש לומר כדברי הפלתי, מ"מ הא כל

הרי' אסור' ברייתו מתחלת ברייתו תפסי' במ"ל

דאשכחנא כמורה מקצת דרחמנא חייביה על פי הודאה כמו עדים דכתיב⁷³ כי הוא זה, כי למה לא יוכל לומר אחר שהודה שקרתי, אלא הודאתו חשיבא כעדות מגזירת הכתוב. ומעתה אז היינו צריכים לומר שבועדים הגיע לידה הסבלונות והקידושין והגט או ליד שלוחה.

ושוב שמא יש לומר דאפילו אם האב שלח סבלונות משמו ולא משם הבחור, דחוששין להן לפי דעת רבינו שמחה⁷⁴ שפירש דסתמן לשם חתנות נוחגן, וכיון דשריך מעיקרא, אגן סהדי דעל שם קידושין נתנם ומחשיב אותה כמו מדבר עמה על עסקי קידושין⁷⁵. וא"כ אם היה מדבר עמה על עסקי קידושין שתתקדש לבנו ונתרצת ונתן לה טבעת, וכי אין לי לומר שמקודשת להבן כיון שדבר עמה על עסקי קידושין מה שנתן לה בתורת קידושין נתן לה וכן היא קבלתם לשם כך. ומה שכתבתי לעיל אם דבר נדרש למעלה ולמטה כדמשמע בסוף פ' המגרש⁷⁶ דקאמר, וב"ה להכי כתב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי, א"כ למה נאסרת בטענת פתח פתוח בלא עדים, מאי שנא משניהם מודים בקידושין, שמא י"ל דגלי קרא שנאסרת בלא עדים על ידי קנינו וסתירה כיון שהדבר ברור. ואפילו אינו ברור, כי אפילו ע"י קניו וסתירה שמא לא נטמאה ולכך שותה, כ"ש בפתח פתוח שהדבר ברור. וגם הוצרך לכתוב עדים, שלא נאמר דלא תיאסר אלא על ידי קניו וסתירה ואפילו בעדים כדבעי למימר חלמודא פ"ק דכתובות⁷⁷, שדעת המקשה היה אפילו אם אדם היה רואה את אשתו מזונה לא תיאסר בלא עדים⁷⁸. וחימה דילפינן ערוה דבר דבר מממון ופי' כאילו כתב הכא על פי שנים עדים וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ולכך בעד אחד אין חוששין לקידושין, וגבי ממון כתוב להדיא על פי שנים עדים יקום דבר, ולשם לא בעינן עדות אלא מכר או נתן בלא עדים קיים, ושמא שאני ממון דאיתיהב למחילה⁷⁹, וגם אשכחנא דרחמנא אחשיב הודאתו כעדות כממון כדפירשתי לעיל.

ילפינן דבר דבר מממון⁶¹, ובממון אם קבל קנין ונתן⁶² או מכר בלא עדים קנה כרפסק ר"ת⁶³, גם בקידושין נאמר כן⁶⁴. וגם גבי סבלונות פי' רש"י חוששין, אם שלח סבלונות בעדים. מיהו מסבלונות אין חימה, דצריך עדים ששלח⁶⁵. אכן אם היה כך כאשר כתבתי שאין צריך עדים בשעת חיילות הקידושין, נהי דבהודאתם חבים לאחריני כדאמר ליה רב כהנא לרב אשי⁶⁶, מ"מ האיך היא מותרת להתקדש לאחר, או האיך הוא מותר בקרובותיה והיא בקרוביו והלא שויתנוהו אנפשה חתיכה דאיסורא וכן הוא. וגם פתח פתוח כשני עדים דמו⁶⁷, משמע דאין צריך עדות לדבר שבכונה. או אשתו זנתה בעד אחד, דאפילו לרבא אי מהימן ליה כבי תרי נאסרה⁶⁸. וגם גט פסק ר"ת⁶⁹ דאפילו למ"ד עידי חתימה כרת, צריך עידי מסירה, דאין דבר שבכונה פחות משנים. ואם היו יכולים לומר דהכא ילפינן דבר דבר מממון, כאלו כתוב אצל ערות דבר על פי שנים עדים כמו שכתוב לשם והרי כאלו כתוב וכתב לה ספר כריתות על פי שנים עדים ונתן בידה⁷⁰, אם כן צריך שיתן לה הגט בפני עדים וכן הקידושין, אבל בעד אחד אין חוששין. אבל איני מבין מה הקשה רב אשי לרב כהנא דנימא הודאת בעל דין כמאה עדים דמו, והלא לא ילפינן שיהא דין ערוה כדין ממון, אלא הכי ילפינן כמו שכתוב על פי שנים עדים אצל דבר שבכונה, כך כתוב על פי שנים עדים אצל דבר שבכונה. וע"כ כך הוא, שהרי המוכר או הנותן בלא עדים קיים, והמגרש או מקדש בלא עדים אינו כלום. ומה שאנו דורשים על פי שנים עדים למטה ולא למעלה, זה אינו כן כדאמר בסוף המגרש⁷¹.

ואם היה כך, או לעולם בשעת שיתן לידה בעינן עדות על פי שנים עדים. ומה שהבאתי למעלה שבשעת חיילות הקידושין לא בעינן עדות, מעתה אין זה ראייה, כי בשעת נתינה יש שם עדות. אכן מה שהקשה רב כהנא לרב אשי מהודאת בעל דין צריך ליישב. ושמא כך הוא, הודאה היא כמו עדים כמו שפירש שם הקוני⁷²

סימן כז

מהן ואינו נמנע ואפילו פירשו לדופני הבור היינו רביתיהו. וכן תולעים שביין, אפילו פירשו לדופני החבית מבפנים [התיירום ובויתו]. ונראה דאפילו לא חזרו לייך אלא אכלן אדם מעל דופני החבית מבפנים.

74 קישות שהתליע עכבר כיון שלא שרץ על הארץ מותר. וא"כ טהור הוא ק"י מפיגול ומחלב שהוא בכרת וטהור, זה שמותר אין דין שיהא טהור. ובא"ט² דרשינן מקראי דבורות שיחין ומערות ששוחה ושוחה

61. ע"ש בע"ב. 62. תיב"ז הוספתי מכת"י. 63. בתוס' שם ד"ה לא. 64. ע"י רשב"א קדושין שם מש"כ ליישב. קושטא זו וע"ע קצוה"ח (סי' רמ"א סק"א) ובאבנ"מ (סי' מ"ב סק"ג) מש"כ בזה. 65. ע"י לעיל הע"י. 66. שם. 67. כתובות ט, א. 68. ע"י קידושין ט, א. 69. בתוס' גיטין ד, א ד"ה דקיימא. 70. בכת"י הג"י — והרי כאילו כתוב ע"פ שנים עדים וכתב לה ספר כריתות וכו'. וכ"מ שהיתה הג"י כאן ע"י בסוף החשו"י. 71. גיטין צ, א. וע"י בדי' רבינו להלן בסמך. 72. קידושין סה, ב ד"ה הודאת בעל דין. 73. שמות כב, ח. 74. הנ"ל. 75. שם ו, א. 76. גיטין שם. 77. ט, א. 78. כמ"ש בתוס' שם ד"ה ומי. 79. גיטין סד, א.

סי' כז: 1. ק"י דיליה הוא. 2. תולק טו, א. 3. המוסגר הוספתי מכת"י, וכנרפס במק"ו איתא מותר.

הונא ורבנא תיב"ז אבנ"מ
בין הונא ורבנא יצחק אור זרוע הו"ו

טומאתו כגון חמור וערוד, אבל כאן ששירוצו גורם לו איסורו, אין היוצא ממנו טמא עד שישרוץ.⁵

ואולי יש לחלק, זה ששורץ במים או ביין אין דרכו לצאת משם לעולם, מה שאין כן בעכבר הנוולד¹⁰ וצ"ע. אכן אם שייך בשרצים כמו בחיות דגמירי¹¹ אין היה שביהודה גדילה על פירות שבגליל ולא היה שבגליל גדילה על פירות שביהודה, א"כ במקום שהשרץ גדל היינו רביחיה כמו דופני חבית לשרץ שביין ולא יאסר השרץ עד שישרוץ במקום שאינו גדל על פירותיו.

L

מותר⁴. ואעפ"י שלגבי⁵ תולעים שבאו מתבית אחרת לתוך זו היה קרוי על הארץ, דעד כאן לא מבעיא לן התם⁶ אלא פירשו מתמרה לחמרה, אבל מתמרה לקישות נראה דפשיטא ליה לאסור, אעפ"י כן כיון שבזה הכלי נולד אינו קרוי שורץ על הארץ. וא"כ עכבר שגדל ביין ושרץ על דופני החבית מתוכה אפילו במקום שאין יין ונתייבשו דפנותיה מותר, א"כ אין עכבר אסור עד יצא מכלי שנברא בו. וא"כ עכבר⁷ שילד עכבר בחבית לא יאסר עכבר הנוולד בהבית עד שיצא, ואעפ"י ששנינן⁸ כל היוצא מן הטמא טמא, זה הוא שאין דבר אחר גורם לו

סימן כח

נראה שאם היה ראובן אומר תחרימו לי עבור עדות או תקבלו עדות שיש לי על שמעון שהלויתי לו מנה ואיני חפץ עתה להעמידו בדין עד שאפנה, רק שיהיה לי עדות כתוב וחתום בידי. ושמעון אומר אין לכם להתרים ולא לקבל שום עדות עד שיטעון עמי, כי אפי' אם יש לו עדות, יש לי טענות נגדו שאוכל ליפטר הימנו. נראה דהדין עם שמעון דוגמת דחזור בשטר¹, אפילו בשטר מכר פ"י התוס'² דלא ניחא ליה דליפשי שטרי עליוהי, דהרואה או שומע שכותבין עליו שטר אינו יודע מה³ שטר הוא ויסבור כי שטר אחר הוא וזיילי נכסיה. וכן גם כאן, דהשומע שמעדין שלוה אינם יודעים שפרע או טענה אחרת שיוכל הוא ליפטר בה וזיילי נכסיה, דהעדאת עדים יש לה קול, דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים⁴. ומעתה אי

שלחו דיסקיא מב"ד הגדול להכא השיאוהו ויראה פנינו כי החיא דס"פ זה בורר⁵ קודם רפתחו ליה בדיניה, יוכל לומר לא אטעינן כאן אלא לב"ד הגדול קאזלינא⁶, ולא יקבלו עידינו עד אחר שיטעון ויהיה הדבר תלוי בקבלת העדות שכבר שמענו שאין לו שום טענה שיוכל ליפטר בה אם יעידו העדים כדברי ראובן. אכן אם כבר טען כאן ופתחו ליה בדיניה ושמענו שאין לו טענה שיוכל ליפטר בה, לא מצי אמר לב"ד הגדול קאזלינא וישלחו לו לבא לשמוע עדינו ואם לא יבא יקבלו עדות שלא בפנינו⁷. ומתוך כך נראה שאם סידר התובע טענותיו בגדול קאזלינא, אין זה קרוי פתחו ליה בדיניה עד אשר יטענו שניהם לפנינו. כן השבתי להרב ר' חיים בן הרי"ק עקב מעיר וזו⁸ בארץ בורגנא.

4. וכ"מ בפשיטת מלי השריע (י"ד סי' פ"ד ס"א) אכן הפר"ח שם (סק"ו) כי לדייק מדי הרמב"ם פ"ב ממאכ"א הי"ט שכי, פירש לדופני חביות וחזר למים מותר, דדווקא אם חזר למים שרי ע"ש [וכ"כ מדי החינוך מצוה קס"ג ע"ש] ועי' במשכ"ס שם (סק"ד) משי"כ ע"ד. [וע"ע דרכ"ת שם סק"ה ובערוגת הבושם (ליבוש) י"ד ר"ס פ"ד ובדברי יוסף י"ד סי' תקל"ד סק"ג משי"כ בזה. ועי' חזו"א י"ד סי' י"ד סק"ב וגי"כ כי בדת הרמב"ם דשרי רק בחזר למים ודעתו שם דגם בתולעת הגודלת בפרי שריא רק עם הפרי ולא בפניע וכ"כ במגילת ספר על הסמ"ג לארין קל"ב, אכן בדי רבינו מבואר דלא ס"ל הכי ואכמ"ל]. 5. בנדפס"שגבי. 6. שם סו, ב. 7. היינו עכבר שבא מבחוץ, דעכבר שנוולד בחבית שהוליד עכבר פשיטא דשרי. 8. בכורות ה, ב. 9. עי' מנחת פתים (י"ד סי' פ"ד ס"ד) שחמה על רבינו שרצה להתיר כה"ג, דמ"ש מביצת השרץ שריקמה דמבואר בחולין סד, א דאסורה, וא"כ כ"ש בשרץ שנוצר מזה שיאסר וע"כ דלא בעינן פירש רק מגדילים מפירות וכדומה ע"ש. וע"ע שו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קכ"ד אות ג') בזה ומענין-לציין-כאן-בענין-משי"כ-הגר"ד וינצהיים כספרו מנחת עני ח"א בקונטרס שבע חקירות (עמ' קי"א) וז"ל, מ"ש ר"מ להשיב הפילוסופי חדשה במה שאומרים שאין שום בריה נברא מן העיפוש, לדעתו מלבד שאין להם ראייה אף דבריהם לא ייקרו לדי חז"ל אף אם נודה לדבריהם ראו מימהם תולעת הגבינה נולד כבשר ותולעת הכשר נולד בגבינה וכן בכל מין ומין יש אינסעקט מיוחד וא"כ בע"כ יודו כי א"א לגדל מין זה של אינסעקט. רב ע"ז המין של האוכל או דומם ההוא וא"כ אין סתירה כלל לדי חז"ל, עכ"ל. ועפ"י יש להאריך הרבה גם בנידוד, אך אין כאן המקום. 10. היינו דעכבר שנוולד בקישות או ביין אין דרכו לצאת, משא"כ עכבר שנוולד מעכבר שבא מבחוץ דרך לידה אין כלל זה. 11. פסחים נב, ב.

סי' כח: 1. כ"ב ע"ו, א. 2. שם ד"ה חזו"ר ועי' תוס' כתובות נה, א ד"ה כתובו. 3. בנדפס"מאי. 4. כ"ב מא, ב. 5. טהורין לא, ב. 6. כדאיאת בב"ק ק"ב, ב ועי' תוס' שם ד"ה ושלחו ובא"ו פסקי-ב"ק (סי' תל"ו-ד). 7. עי' אר"ז שם סי' תל"ג ור"ק. 8. שם עיר בארץ בורגנא.

כי קן הדרך למכור סחומה. היין והקנקן. וסגה דין מרושע למכור לכהנים חוץ מדמי תרומה שנתעברה. וע"כ כשטומן אינו מוכח כלל שהוא לאכול לעלמו. דאימא שהוא למכור הקמח לכהנים משא"כ הפתיחה מוכח שהוא לשתי'. דלמכור הדרך בשעה שהם סחומות כג"ל. וא"א לו לאכול בלא ביטול. ע"כ כוונתו לבטל:

ה) והא דש"ע שם (סעי' י"ג) בסו"ת הדבש מנמלים דמוסר משום דאינו מחבין לבטל. זהו מבורר היתר יותר דאין רלונו כלל שהמולצים יהיו נימוחים או יפלטו הטעם להדבש. וכן הא דכתב הר"ן (פ' אין מעמידין) גבי הגעלה. דאף שהבלי חוזר ובוטל מן המים מותר משום דאינו מחבין לבטל. היינו שאינו רואה כלל שהבלי יחזור ויבלע. ואינו רואה שיתערב האיסור:

ו) אך כנ"ד שזולה הכבד לאוכלו בלא פתיחת הסימפנות. והל"י הוא בשעת אכילה. דומה להא דגמט ושתי דובמים. ואינו דומה להא דמשו' הרשב"א הג"ל. ואינו דומה להא דר"ן. דכיון שזולה לאכול בלא פתיחת הסימפנות. על כרחק רואה שיהיו נימוחים ומחבטלים:

ז) ע"כ אינו רואה היתר בכבדים. ולריך לפתוח הסימפנות בכל מקום המזוי ולהשליך המולעים. ואם א"א לבדוק ולהשליך בכל המקומות המזויים. ימכור מה שא"א לבדוק לגוי. אך אם יש חדשות בדברי שואל ומשיב. ימחול להעתיק לי כל התשובה מהחל עד כולה. ואז אראה אם יש איזה היתר. אך כ"ז שלא ראיתי דבריו הגי מסכים לאסור וכמ"ס: הר"ש הק' אברהם.

סימן פא

ב"ה יום ה' שלח תרנ"ה דפ"ק מה סאכאפשוט. ש"רם וכ"ט לכבוד אהובי ידידי וחביבי הרב הגאון המפורסם אוצר ב"רם כש"ח מוה' יואב יהושע נ"י האבר"ק קונצק יע"א.

ד) א) אתמול עיינתי במכתבו. והשאלה שכל הבארות הסיון וכל תשמיש העיר והבארות פי אין שום נהר כי אם ברחוק מקום. וזה תמיד בכל שנה לערך שני חדשים. ומסופק אם לריך להכריז לאסור. או לסמוך בשעת הדחק על החק יעקב (ס' תמ"ז) דבז"ל דרך המסגנת חשיב לה בלא ולא הוי כניכר האיסור. וא"כ אין לאסור רק משום ברי'. וידוע שיעט הא"ר המובהק בפרמ"ג (ס' ס"ט ס"ק ל"ה במשבלות) שאם האיסור בא בתערובת בטל בכל מקום כדש"ל"מ. וה"י נולדו הבריות בתערובות. אך ידוע דזה המוש מתמורה (דף ל') דעל"אם שנגד הכלב אסורין ונאף דלמסקנה דמי טופינא דכלב פתיך בכולהו אין קושיא דמלאה הכל פסולין למזבח כיון דמקלט מכל שה אסור משום אהתן הוי השאר כשה מחוסר אבר. ואדרבא בזה ה' נימא קושיא הש"ס נפיק חדא להדי כלבא ואיך לישתרי. וקשה הא קי"ל אין ברירה. אך להג"ל קושיא הש"ס ממ"ז או אין ברירה כולם מותרין משום ביטול. משום דהאיסור בא לעולם בתערובות ואי יש ברירה והוא"ל ואפשר לברר לא בצי"ל. עכ"פ נפיק חדא כו'. וכולס אין להסיר משום דקי"ל אין

ו) סוף דבר הבארות אסורים מכל לך ולא לנד איסור דרבנן אך לדעת הרמב"ם קרוב הדבר שהם בכמה לאין מה"ט ומחויבין להוסיף ולהוסיף. כי בדאורייתא ואף בטפיקא דאורייתא לכמה פוסקים לא אמרינן מוטב שיהי' שוגגין. וזה אפי' אם ה' ידוע שלא ילוימו ח"ו. אך ישראל קדושים הם בודאי ישמעו וחבא עליהם ברכת טוב בהשמר עלמם משרלים אשר עיקר קדושת ישראל תלוי בזה:

ז) מידון בטעם בע"ה יש לפקפק לפי דברי תו"ט (פ"ח דובמים בסוף הדיבור) דמתני' אשמעינן דאפי' עוף לא בטיל. וא"כ אחתי לא נדע שמולט לא יתבטל ודו"ק. מ"מ אסורים מחמת טעם הג"ל וקרוב לאיסור תורה: נאום הק' אברהם.

סימן פ

ב"ה ב' האוינו האמת והצדק. מה סאכאפשוט. שלום לכבוד הרב המאור"ג מו"ה מרדכי דוד נ"י האבר"ק קשונו.

א) ברבר המולעים הנמלחים בכבדים. אם לריך לבדוק הכבדים לפתוח הסימפנות ולברר המולעים מהכבדים. וכחז מעלתו בשם ס' שואל ומשיב שא"ל לבדוק. יען קבלתי נמוחים המולעים וכלבטים בכבדים ומחבטלים. ועוד כתב היתר משום כל בבהמה מחללו. זה עלה בזכרוננו מדבריו. וישן שה' הטעם השני מוזר בעיני דאפי' אם מגוף הבהמה בלא הלא השונות בהמה ומלא בה דמות יונה אסורה דבעי' פרוסת וליכא. וישן שה' רחוק מאוד בעיני שיטעה בזה. שלחתי להשאל מהם שו"מ. ולא מלאחי בו תשובה זו. ובתוך כך נאבד ממני מכתבו. וכעת בבוא מכתבו שנית חפשי ולא מלאחי. ואשיב כפי העולה בזכרוננו ממכתבו:

ב) ואומר כי גם טעם ראשון דאין מחבין לבטל אין מחזור בעיני. אף אם יהי' כדבריו שנימוחים ומחבטלים. אסור משום ביטול איסור לתחילה. דהנה יסוד זה דאינו מחבין לבטל. הוא בתשו' הרשב"א מהירושלמי. דמטי תרומה רעות שנתעברו בחולין יפות בפחות ממהם ולאחר שיטמנו יהיו בחולין מלה מותר לטחון שאין מחבין לבטל שאף הכהן יטמון. וכן ב"ר"ד (ס' פ"ד סעי' י"ד) בחטים מחולעים שמוסר לטחון שאין כוונתו לבטל. והוא כעין תשו' הרשב"א שאף גוי יטמון. ואין מבורר מטמינתו שכוונתו לאכול בעלמו:

ג) ולכאורה ל"ע מהא דובמים (ד' ע"ד): חביות של תרומה שנפלה בק' חביות סחומות. שותח א' מהן ונוטל כדי דימועה וסוטה. ומשום דהנפתח נתבטל. ומקשה גמט ושתי חזינא הכא. והיינו דמבטל לכתחילה. ונמשני נפתחה אחת. וקשה הלא גם הכהן כשיטתה ע"כ יפתח. ואיננו מחבין לבטל:

ד) והתירוץ בזה ל"ע עפ"י מ"ס ג"א בטעם איסור מלאכות שעד ל"שה ב"י"ט. דהא נקרא מלאכת אריג רק מה שדרך לעשות בשעה שרואה לאכול כגון ל"שה. אפי' ביטול. אבל מלאכות שקודם לכן הוא עושה שיהי' מוכן בידו ולא בשעת אכילה. אינו נקרא מלאכת אריג. והנה דרך למכור חביות סחומות. וכמע"ס המוכר חביות סחומה יולא גם החביות לחולין

25

גמור. אבל דברים חשובים דמוסם חשיבתם לא בטלי. מה נ"מ אם בתמילה אם בסוף:

ה) אשר ע"כ כל דא"ה לא אמר רק בחתיכה הראוי להתכבד שהקשו תוס' הלא משום איסורו אינו ראוי להתכבד כמו בחטאת ומירלו שאם יתבטל י"י ראוי להתכבד ע"כ אינו בטל. והתינה כשתמילה ה' אסור. בזה אמרי' שלא חל ההיתר. אבל זו שמתילה איסורו בביטול. אמרי' להיפך שלא חל האיסור שאם יחול לא י"י ראוי להתכבד. ומה שיכול הגוי לאכול לא חשוב מש"ה ראוי להתכבד כמ"ש הפר"ח והגו"זין ולא יחול האיסור כלל כיון שמתילה איסורו בביטול. וזה למד הא"ה ממה שמותר בדש"ל"מ כשתמילת ביטולו בחטובתו. ע"כ משום דכשתמילת איסורו בביטול לא חשיב איסור כלל כנ"ל. וא"ל לאיסור לחול. אבל בשאר דברים חשובים אין טעם לדבר כלל:

ו) אך מ"מ בשעת הדחק גדול כזה יש לסמוך על הפוסקים דברי' בטיל בהתק"ס. ואף דבש"ע לא הובא דיעה זו כלל. יודע דברי מ"ל (ס"ק) דאף דכתב ב"י גלית הלכהא כוונתי דרמב"ם נסמך על רמב"ם בשעת הדחק ולא נדמה פסק הב"י לפסק הגמ'. ואף שכתב שם עוד טעם משום דבאכל הלכה כמאן דמיקל אפי' יחיד בתקום רבים. מ"מ בשעת הדחק גדול כזה נראה להקל:

ז) אך עיקר יסוד הביטול בניכר רק שא"ל לבררו הוא יסוד רעוע. והסקמת כל האחרונים ה"ז והפר"ח ופר"מ ומכ"י (כלל פ"ב) דדבדב הניכר אין ביטול אפי' א"ל לבררו. ומקורם מדברי רמב"ם פט"ז מה' מא"ס בקום המעורב בחמאה וא"ל לבררו לא בטיל וכ"כ הרב מלארי בק"א (ס"י תמ"ב ס"ק ט"ז):

ח) ורציתי לחסור היבשה עפ"י דברי הכ"מ (פ"ג מה' אה"ט) גבי הכורך נבלת שוף סהור בחורת ואכלו עמא. וכתב בכ"מ משום דחורת מ"ן מאכל ומב"מ אינו מוגז. אבל מ"ס משק"ס י"ל שחולאים בפני חולעים הדקים. ואין מושגין שמה יגשו החולעים הדקים מאד בגרון שזה חשק רחוק. וי"ל דאפי' אם יגשו כיון דאינו מחכוין כלל לבלוע החולעים. ולא הוי פסיק ריש' שיגשו החולעים בגרון אלא חשק בעלמא שמה יגע. שוב מותר משום דשא"מ. ואף שהרמב"ן כתב דנמדי דאכילה אין היתר משום דשא"מ. וראייתו ממתעסק בחלבים ועריות סבור רוק הוא ובלעו אף דלא מחכוין לאכילה. הנה שם הוי פ"ר לפי אמת שחלב ה"י. אך הרמב"ן לשיטתו ספק פ"ר מותר כמ"ש כיון שהוא אינו יודע שהוא פ"ר וה"כ לא ה"י יודע שאינו רוק. אך להחונקים כמו שביאר הרב בק"א אין רא"י מש"ס. והדרינן לסברא פשוטה שגם בזה דשא"מ מותר. אך אין לי לזה רא"י שמסקה יחזון בפני אוכל והא' שחב' בכלל אכילה:

ט) ולדעתי ה"י נראה להורות שיבטלו המים ואז נחיר משום ס"ס. ספק א"י שחא כהרשב"א (ס"י קט"ז) כל שא"ל לברר מחבטל. וספק ה"ב שחא נמוח ובחולעים דקים כאלה קרוב הרב מאד שנמוחו ולא יבדקו. אחר הביטול:

ידידו הרוש"ת הק' אברהם

שבוט

אין ברירה ובעל. שהרי דברבנן יש ברירה. וכתב הר"ן (ר"פ האותיות) שהוא משום ספק וא"כ הכא בדאורייתא לומר שחא יש ברירה ואחד אסור. אך המוס' פי' קושיא הש"ס למ"ד יש ברירה והקשו לפר"ח דק"ל אין ברירה ומירלו משום דאיכא תנאי דס"ל ברירה מקמיס דלא מתקמא מתני' כותי' מכלל דלמ"ד אין ברירה מתקמא ספיר. וקשה לאריה' וכן ממוס' סוף מעילה מוכח להיפך וגם בדש"ל"מ וע"כ כל שגוף האיסור דאורייתא מורה הא"ה. אך בשטמ"ק ב"ק (דף ס"ט) מפורש ובדש"ל"מ להיפך. וגם יש לחלק בין יבש ללח דדמי קלח למקלח קלי איסורא. ואי"י קלח סניף כ"ד דה"ו כלל בלח. וחזן מזה יש שיטות דברי' בעילה כהתק"ס. ובריש נדה דברבנן סומכין בשעת הדחק על יחיד נגד רבים ע"כ בחוספות קלח:

ב) הנה לדעתי כן האמת שמקור ההיתר בטוש"ע (א"ה ס"י ע"כ) בגיגית מלאה ענבים בשוטים ע"ש הוא משום דהוי לה בלח. כי מרא דהאי דינא הוא הספר התרומה ולדידי ברור שלמד דין זה מסוף בזה שומנין אין מרסקין את השלג כו' אבל נותן לתוך הכוס. ופי' בס' התרומה [הובא בר"ן] דמשום איסור נולד נגעו בזה אבל נותן לתוך הכוס משום דבטל ע"ש בשהת"ר. ואף דהוי דש"ל"מ ע"כ משום דבא לעולם בתערובת בטיל. ומשם אין הוכחה רק בלח בלח דאיסורא כמאן דליפתא דמי ואינו חוזר וניעור בפסח. אבל יבש ביבש דק"ל חוזר וניעור אין ללמוד מש"ס. דבשלמא לח בלח כיון דכמאן דליפתא דמי לא חל האיסור כלל ואין לומר בזה עד שחאלנו באיסור וכו'. אבל ביבש דחוזר וניעור ע"כ איסורא כמאן דליפתא דמי ספיר נאמר עד שחאלנו באיסור:

ג) וא"י דא"ה כתב דין בחתיכה שלא נמלחה שנתבטלה ע"כ שאר חתיכות. כל דא"ה לטעמוי דס"ל בלא נודע לא אמרינן חתיכה נעשה נבילה כוונתו בשר' (ס"י ל"ט ס"ק ע"ז) ואם נעשר ברוב אם יתבטל וכל אחת נבלה ונאמר זו דהתירא אף אותה חתיכה שלא נמלחה בלחה כיון שאנחנו אין יודעין שזו לא נמלחה לא נאמר בזה חתיכה נעשה נבילה ולא יחול האיסור כלל. ודומה לתערובת לח בלח. והא' פשיטא שיש ס' בתערובת דל"כ הכל אסור בודאי רק שיש ס'. ומ"מ אותה חתיכה אסורה כמבואר (ס"י ס"ט סניף י"א) שכן דעת א"ה והיינו משום דה"כ ואפשר לסוחטו אסור נאכל אין לאסור משום דילמא נשאר בחתיכה עלמה יותר דבדש' שבטלו דרבנן לא נחוש לזה כמ"ש כיואל בזה הנו"ב (ס"א כ"י) רק משום דמ"נ וכשנעשר ברוב בתמילה משום הביטול יחשב כלא נודע ולא יאסר כלל. וע"כ השמיטו הפוסקים דברי א"ה הנ"ל. מחמת שגם הא' דבלא נודע לא אמרינן חתיכה נעשה נבילה השמיט הרמ"א. וש"ך חולק עליו ג"כ. ולעולם ביבש ביבש אף בא לעולם בתערובת לא בטיל. ולא קשה הא דתמורה והא דמעילה. וע' ר"ן חולין (ד"ח) מבואר בדבריו דברי' לא בטיל אף שהאיסור בא לעולם בתערובת ע"ש היטב. וזה משום שהאיסור יבש:

ד) אך באמת אינו מוכן כלל הדמיון דברים חשובים לדש"ל"מ. דבשלמא דש"ל"מ שהביטול טוב רק שטוב יותר שנאכל בהיתר גמור ולא מחמת ביטול. בזה אמרינן כיון שמתילתו בביטול לא חל האיסור והוי היתר

יפחותה דענווא לא צטל וכל זה בעטס לשצה
 אזל טעם לפגם לא חשיב וספיר צטל חד צתרי
 ונימי ללביג לפי דעת הר"ן בכל כוונות לא
 פרי חס נתרצה יותר בכונות ונונה שפינס צאיכות
 איב לכחורה היב כינוח כן ונהי דהרש"א פליג
 צוה על הר"ן וימו צשויש שהציח צוה צי דיעות
 צקי קיג איך כי צקי קי"ד קי"ג דין הרש"א
 הג"ל. צפשיטות דחס ההיתר רצו עליהן ונותרין
 וצקיך ט"ס קי"ק. טי אעפ"י קי"צ כויה צכח"מ,
 ונהי דצאיכו ראווי לגר. וודה הר"ן דלא איכפת
 לן בכונות שנתרצה, היינו צאיסורין דצעינייהו
 כונוי שדי רחוננא בשאיין ראווי לגר אזל צשקליס
 הנואסורין דצעיניי ונתקרי בשאיין ראווי לגר, איב
 הויל. לאקרן לשיטת הר"ן בשהאיסור רצה בכונות
 יותר ונמה שונפשיד צעעמו אפי"י צאיכו ראווי לגר
 וזה ללביג, ויותר קשה לפי שיטת הר"ן דקי"ל
 דעיב לא פליגו רש"י ור"ת צעטיב אי דאוריית
 או לא אלל צעענוא. וכל ונונא אלל חס י"ט
 קס ונונא טל איסור ויהי צענוא, או אפי"י
 צאלק לא צטיל אפי"י לניין דקי"ל עעיב לאו
 דאורייתא, איב עיב ליל נהי דכיר אחרי רביס
 להעות היינו דוקא צונינו אלל צונצשאימ כל
 דאיבא כוצכא"פ הלל"נו דלא צטיל, וכינוי ונרש"י
 צע"ו דק ק"ה. עי"ש צנינונא דר"י, וליכ קוב
 איח ליונר צטרליס הנואסוריס היבא דאיבא כויה
 צכא"פ כונוי ונותרין, דינהיבית חס אחרי רביס
 להעות לא ראוור צונשאינו כלל, ולביג על השיך
 שבי צפשיטות דאפי"י צכזית צכא"פ, וכיכ קשיח
 לי לפינ"ש הרש"א צשונפשיד דני צס הרש"א צי
 דהיי"ט דלא חנוני צונשאינו דנינו צכזית ונשיס
 דהכרת הנואכל צעענו הוא ורויל כאלו כיכר
 האיסור בין שהטעם נרגש וליכ צטרליס הניל
 כיון דעכ"פ הטעם נרגש הויל כיכר האיסור,
 וקושי"ו זי י"ט להקשות גס צעיקר דין ניטלי"פ
 וניהח ההס י"ל אלל צאיסורין הפגינ"ס ונחנות
 עליוס ורלי הקי"ט קנה וגס טלצה ולביג.

(ו) וי"ש לחקר צטרליס הנואסוריס צענוא. אי
 ח"ש חסיר צוה ונה"ט, או דינונה
 כיון דחידוש היח כדלגורי צש"ס ע"ו דק ק"ה
 עיב ליב אין לך צו אלל חידוש דוקא שיטור
 טלס, וכינוח דלא חנוני ח"ש חסיר ונה"ט ללא
 צאיסורין הנושיצחין צבלוון ורצה צע"ו דק ק"ט
 גבי עכצרא דקצל לגו טלה וקוורי, האי חתונותוטי
 חונותוטי ופרש"י וכיון דשרן שיטורו צכדשה י"ט
 לחיש סינלע צכדשה ון השרן הקוון, והרש"א ויס
 הקבו על פרש"י לנוה ל"י לשרס ונשיס דשיטורו
 צכדשה אפי"י צשאר צטרליס דשיטורין צכזית
 ניינו איבא חשש ז"ה כיון דח"ש חסיר ונה"ט,
 ורליתי צחי ח"ס אל שס ונישכ שיטת רש"י
 דקי"ל ח"ש חינואסור ונה"ט אלל צאיסור משוצח
 אלל צטרליס הנואסוריס אין לך צו אלל חידוש
 ולא ח"ש, ולייתי רחי ונחלקו צחון גבי ארז
 ונהיח צקי"פ גיהי"ט וקש"י לי דהא אדרנח ונשונע
 ון השיס קס דהא ונהיי"ט דחידוש הוא "או צעי
 ר"ש לנינוור דאפי"י טעם לפגם חסור, ורצה לא
 פליג עילי אלל דהי כנו שזר איסורין, אלל
 נהיב"ט כינוח דנחנות חידוש. דאקר רחמנא

להחניני
 כמה כרכו. כסי. דהייל. שלא. כדרך. אכילתו. כדאי. בנשיח. קטיו
 ובשו"ע ארי"ט סי' תע"ה וז"ל לא הויל למיחש שמא יהי"ט שם
 תולעת אע"כ שמא יאכלנו בעין דהיינו שיהי"ט סבור שלא
 פירש כמי"ט רבינו ודו"ק.

א"ו ונתעקק לרעתי אין דוונה לנותעקק
 כלל דלא ונקרי ונתעקק אלל כשחלצ ושוון
 לפניו ונתכוון לאכול שונן והציע לנקיף והלכה
 ידו אל החלצ ואכלו אי כונוי הלצ וחלצ לפניו
 וקצור שהוא שונן ונתכוון לאכול חתיכה זו
 והלכה ידו אל חתיכה אחרת וסוגג היינו כנתכוון
 לאכול חתיכה זו עלונה אלל קצור שהוא שונן
 כן פירש"י צכריטות דק י"ט ע"צ עיי"ש, כללו
 טל דבר ונתעקק היי"ט דקיל וסוגג דענותעקק
 נתכוין טלא לאכול דבר זה ונשאי"כ צשונג ואי"כ
 הי"כ כאן שנתכוון לשהות שכר זה אלל טלא ידע
 שיש צו תולעת אין זה צכלל ונתעקק אלל לעני"ד
 הא דהולך רש"י לונר לכשיראנה יהי קצור
 טלא ילאה ון השכר הוא לאידך גיסא דלא
 תיקפו איך קצור לטפות שכר צלבייתא וקס
 חש"ג זה הא ונפחנא כשי"י טס תולעת יטלכנה
 לחון ונהיב"י כחוס טיעלים עין ונאיכור, ועי"י
 הולך לשרס דאפי"י כשיראנה גי"כ לא יהוש להקירו
 דיחא קצור טלא ילאה ון השכר אל הקסיס
 ותולעת הנויס ונותרת וזה נראה צרוור צכוונה
 רש"י ואין נכחן רחי"י דלא כש"ך.

(ד) פשוט ונונאר דחך טכונה טרליס
 ורנשיס ונאוקיס ולינס ראויס
 לאכילה ויי"ו חקרינהו רחוננא צכלל לאו דכל
 שרן השורן על הארץ שרן הוא לא יחלל והבי
 חיות צהרי צשי"ס עי"ו דק ק"ה ע"צ צשונעחא
 דעכצרא צשיכרל, אלל דהרלי"ה צצד"ה י"ט לו
 צוה שיטה ח"ש"ה דקי"ל לא חקרה תורה אלל
 הנושוצחין צהס ולא פרעוסיס ויתוסיס ואפי"י
 צעינייהו שרינודאורייתא וכל אותן טרליס הנונודלין
 דפרט צוה רחוננא כלחו ראוין חס ועכצר כונוי
 צעכצרא דצד"ה וניירא, אלל שזר טקלי"ס ורנשיס
 דנואקי לא חקרי ונה"ט כלל ורש"א צוני"ה
 קס הרצה להשיב על זה ונכונה שונעחתי והותר
 חנונה ונש"ק עי"ו דק כ"ו ע"צ דנונאר טס
 דאוכל פרעוס או יתוש אי הי"ו ונונור. להכעיס
 שני דחירי צפגוניס ואפי"י הויל ונונור ועיי
 צחי ח"ס עי"ו ט"ז דלא כוולא ייטב עי"ו והנה
 הנועין צצד"ה יראה דקי"ל כשנשתצחו אחי"כ כ"י
 התצטיל וניתקרי דחלונה שרן השורן על הארץ
 הויל אלל דעבודן צפגון לא חאקר נוסוס דילפי
 ונצלה דאינו ראווי לגר ח"ק ככלה, וסוד כשהצצחן
 עי"י הצטיל רצוב עלייהו איסור שרן ולפי"ו גס
 הקושי ונפרעוס או יתוש הניל י"ל דוניירא צנותו
 להוך התצטיל דנשתצה טעם פגונו אלל עכ"פ
 ונונור להכעיס וניהח הויל דחי ללו הכי ונה ציקש
 צוה צוה שנתן פרעוס לתוך הצטילו, ווינו
 הרש"א חקשה ונונפי"ש אי גס חותס טרליס
 ככללו צכלל ללו הניל כי ונאיסי ונחי הויל, וחי
 לא ככללו צכלל ללו ח"כ ונהיב"ט יתקרו חס
 ונשיחן ח"כ על ידי הצטילו, ועוד כונה קושיות
 קוף דבר טיעת הרלי"ה הניל חנונה צוה.

(ה) ומ"מ טעם חותן טרליס הנואסוריס לא
 וניתקרי ונונאר קס צרש"א דאפי"י
 צכזית צכא"פ וטענוא דניילתא דחלונת הויל
 לנינוור גס צונשאינו ונדאורייתא חד צתרי צטל

7 א) סברת רבינו קשה להבין דהא אם לא ידע שיש בו
 תולעת דומה במש-לנתכוין לאכול-את השומן והלכה ידו אל
 החלב, אלא דמצד אחר יש לשדות נרגא ברא"י בהניל מפירשי"י,
 דהא אפי"י ידע שיש בו תולעת וישתה המים בי"כ לא עבר
 אאיסור דאורייתא דהא אם שותיהו עם המים ביחד הויל ממש

ש"ו צרו"א דהש"ס - ס' זח
 הר"ה ר' משה דרינוואר צצ"ל

בדעת חז"ל כשהעמיק מה שבי"ד ה"ח (יו"ד ה"ב
 סי' כ"ד) צידוק זה סיים דלא ראה מה שבי"ד ה"א,
 ועיין שו"ת דברי חיים יו"ד (סי' סימן פ"ד) שכתב
 בזה"ל, מי אנכי אפי' להחמיר נגד הארי המי הבית
 אפרים זל"ה, ודי בזה.

ד חידושו של האבנ"ו וראי' לדבריו
 גם יש צנות טעם להעמיק מה שבי"ד בשו"ת
 אבנ"ו (יו"ד סי' פ"א) וז"ל ורציתי לחתור
 היבשה עפ"י דברי הר"מ (פ"ג מהלי אבות
 הטומאה) גבי הכורך נבלת עוף טהור בחזרת
 ואכלו טמא, וכתב בכ"מ משום דחזרת מין
 אוכל הוא, ומין במינו אינו חוץ, אבל מים
 ומשקים י"ל שחולאים בפני תולעים הדקים,
 ואין חוששין שמה יגעו התולעים הדקים מאד
 בגרון. שזה חשש רחוק, וי"ל דאפי' אם יגעו
 כיון דאינו מתכוין כלל לבלוע התולעים, ולא
 הוי פסיק ריש"י שיגעו התולעים בגרון אלא
 חשש בעלמא שמה יגע, שוב מותר משום
 דשא"מ, יעו"ש שדן בזה וסיים אך אין לי
 לזה ראי' שמשקה יחונך בפני אוכל והא שתי
 בכלל אכילה, ע"כ, ועיין מכתבי תורה (סי'
 קכג-ד) להגאון מרוג'וב שדן בסקרא זו.

והגדה לפע"ד אפשר להעיר ממה שבי"ד רש"י
 ז"ל לפרש מה דאמרי' בוצחים ע"ת
 ע"ב דלי שהוא מלא רוקין והטבילו כאלו לא
 טבל, וכי רש"י שם שהרוק עצ הוא וחונך
 בפני המים ואינו צטל למים, הרי אף דרוק
 הוי מין מים עכ"ל לגבי מים דעלמא חונך
 כש"כ לענין אכילה שחונך.

וא"ל חתמה דבעלמא אמרי' לה אינו חונך
 בפני היבשה, דהא כבר כי המשל"מ
 דצבגדי כהונה אם הי' עליו מים הי' חונך

ולכך הוצרכו שיהי' מסתפג לאחר שטבל, ועיי'
 בצרכי יוסף (סי' כ"ו) שתמך יתדותיו ע"ז
 דה"ה בתפילין אם לא הסיר המים שעל ראשו
 חונך בפני התפילין, וכבר תמחו עליהם גדולי
 האחרונים דהיכן מצינו שיחונך לה בפני היבשה,
 וכתבו לתוך דכל היכא דהקפידה החזרה על
 נגיעה אזי לריך ממש נגיעה, ואפי' מים
 חונכין אז, וא"כ ה"ה צניד"ד כיון דהקפיד
 התורה שיהי' דוקא נגיעה בגרון שפיר חונך
 אפי' מים ושאר לחים.

שוב מנאחי בשו"ת ערוגת הבושם (יו"ד סי'
 ע"ח) בהגהות בן המחבר שם (ה"ה הגאון
 בעל מגדלות מרקסים מנעלהים ז"ל) שכ' בא"ד,
 הא אפי' ידע שיש צו תולעת וישתה המים
 ג"כ לא עבר אחיסור דאורייתא דהא אם
 שותיהו עם המים ציחד הו"ל ממש כמו כרכו
 בסיב דהו"ל שלא כדרך אכילתן כדאי' בפסקים
 קט"ו, ובשו"ע או"ח סי' תע"ה, הרי דנקט
 ג"כ שע"י המים מיקרי שלא אכל השרץ צעין.

סיבוב דרינא

היוצא לנו מכל הנ"ל פירות הנושרין להלכה,
 דיש מקום מרווח ומוסקם מהפוסקים
 להמיר המים בלי סינון כלל וכלל, ואין להורות
 אחיסורא לרבים, וכמש"כ הנוצ"י (מהדו"ק יו"ד
 סי' כ"ו) צענין שרוב פוסקים מחמירים דמי
 שבה לשאול יאמר רוב פוסקים מחמירין, ואם
 אעפ"כ ירצה השואל להקל לעצמו לא ימחה
 צידו 'ק"ו שא"ל לדרוש ברבים לאיסור' וכש"כ
 צניד"ד שרוב פוסקים מחמירין וכמו שנתבאר
 בעזה"ת.

ורא"ה מה שבי"ד בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' ל"ו)
 וז"ל, שאם באנו לזרף דעת האוסרים

בכל דיני התורה
 מים' כידוע דבי
 הדיעות האסור
 הלכה ברורה ומו

בדבר איסור
 תערוכו
 טעמו הפגום אי

הגה נקטינן צמ
 (סי' וכן
 אי' דהני דברים

אוסרין תערוכות
 הראשונים אי פ
 עד שאינו נאכל
 פוגם קלת, דדע
 שיהא פגום לגמ
 צ"ד ש"ה) וכ"כ ו
 קלת מותר, ו
 דהרשב"א למדה
 ילפי' ממה דאז
 וא"כ כל היכא
 בהתערוכות אזי
 אסור, והר"ן י
 לגר שהמירה ה
 אכילתו א"כ ה"ו

הרה"ל ר' יצחק זושא יצחק נפתלי אהרן

תסא. אמר מה"ר שלום מועיל קיום של רב על שטר יותר מעד אחד¹. ואומר שכן היה מעשה פעם אחת בעיר נאוישטט, בשטר שבא מעיר ברונ"א² שהיה מקויים בחתימת מה"ר ויפש ז"ל³, והשיבו הלומדים שלא היו רוצים להאמין על קיום של מה"ר ויפש ז"ל רק כעד אחד⁴, והגיע הדבר לפני מה"ר ויפש ז"ל ואמר שהדין עמהם, שקיום שלו לא יועיל כי אם כעד אחד⁵.

תסב. מה"ר שלום אמר לי שלא לכתוב שלום, וכמדומה לי שהיה אחר ז"ל. וגם אמר לי שאין לנחם בכתבו לאחר שכלו ימי האבל, ואמר שכן בגמרא כתב המנחם לאבל אחר האבילות דומה כמי שמכה לחבירו חבורה ואח"כ מרפא אותו², ג"כ זה לא שאני, דמאחר שהזכיר לו מיתה מצער אותו ואח"כ מנחם אותו, מוטב ששוקק מעיקרו ולא מזכיר לו מיתה כלל.

תסג. ואמר לי מה"ר שלום מר"ח אלול ואילך לכתוב באיגרות בשנה טובה תכתבנו¹. ואמר שאין לכתוב שלום מלא באיגרות אלא כך שלוי בלי המ"ם הסתומה ונקוד על הלוי².

תסד. הח"ר מ(י) רקל שאל למה"ר שלום על באר שנמצא בו תולעים והם קטנים ציבע

כמהו, וכן נראה גם ברב אלפס וברמב"ם בפ"ו מהלכות עדות הל' ח'. וע"ע בטוש"ע חו"מ סי' מ"ו סכ"ד שם הובאו שתי הדעות, ע"ש בנו"כ השו"ע באריכות.

תסא. 1 מלשון רבינו נראה שהגם שהוא סובר שקיום הרב מועיל יותר מעד אחד, אבל אינו כדיו קיום ב"ד, ראה בנידון בתה"ד סי' של"ב, ומה שהביא שם בשם אחד מהגדולים שרצה להתיר גם זה. ועיין בדרכי משה בחו"מ סי' מ"ו שכתב הטעם דהוי כיחיד מומחה, והיינו שהרב עצמו מקיים במקום ג'.

2 היא העיר Brünn שבמורביה.

3 ככל הנראה זהה עם הרב ויפש מקולוניה, ראה פרטים עליו אצל פריימן, מבוא ללקט יושר מסי' ל"ה.

4 קשה קצת כי המעשה שמביא רבינו היא ראייה לסתור, אכן עפ"י התה"ד הנ"ל יתישב היטב, כי הוא מסיק שבמקרה של ערעור אמנם קיומו של הרב לא יועיל יותר מאשר עד אחד. ראה בזה גם בים של שלמה בב"ק בפרק הגזול בתרא סי' י"א. ונראה עוד דהרב ויפש ז"ל נהג בענוה ולא רצה להחזיק ולהכריז על עצמו כיחיד מומחה, כעין מש"כ הד"מ (ראה לעיל בהערה 1), ולכן הוי רק כעד אחד, ואתי שפיר דבמקום דמקיים יחיד מומחה ס"ל לרבינו דמהני קיום כמעשה ב"ד. 5 אכן ברמ"א שם בס"ד, נפסק עפ"י תה"ד הנ"ל שהמנהג הוא שהרב יכול לקיים השטר ביחיד, ראה שם בש"ך ובסמ"ע מש"כ בזה.

תסב. 1 דין שאילת שלום לאבל, ראה במ"ק כא, ב, אמנם ענין שאילת שלום בדרך כתיבה לא הזכיר שם וגם לא אצל הפוסקים, אך מן הסתם לא שני כסברת רבינו.

2 שם בגמרא: א"ר מאיר וכו', ע"ש וכן בטוש"ע יו"ד סי' שפ"ה.

תסג. מהרי"ל הלכות ימים הנוראים, עמ"ס ט"ט (בשינויים).

1 המהרי"ל הביא מנהג זה בשם רבינו וממנו באליה רבה ובאחרונים בשו"ע או"ח סי' תקפ"א; (ראה גם בספר טעמי המנהגים עמ' שב).

2 זה נזכר גם בתשב"ץ סי' תי"ח והביאו הרמ"א להלכה בשו"ע יו"ד בסוף סי' רע"ו, אמנם הש"ך כתב שם בס"ק ט"ו שרוב העולם לא נהגו ליוהר בזה, אך בנקודות הכסף כנראה חזר בו אחר שהביא מקור לכך מהתוספות בסוטה י, א ד"ה אלא, וע"ע שם בשע"ת בס"ק כ"ה ובשו"ת הרדב"ן סי' ר"כ.

הלכות ומנהגי

רבינו שלום מנישטט

(דמות מג"ג)

יז"ל ראוי * מאת: ס"ס

מכון רובינשטיין

פלסא¹, ואינם ניראים אלא בשעת זריחת השמש, והורה מה"ר שלום שמותר לשתות מן אותו הבאר כי אין לחוש לאיסור מחמת [זה], ואפילו להדיח במים האילו בשר גם זה מותר, ולא חיישינן כי היתר גמור יש בזה הבאר, כמו בשאר בארות².

תסח. אמר הח"ר (ו) רקל על מה"ר מאיר לפני מה"ר שלום שאס(ו)ר מצה נפוחה שעלתה באפייה, ואמר מה"ר שלום שאסרה שלא כדין, כי מה יש לחוש בזה אם הייתה נפוחה מחמת אפייה¹.

תסו. עוד אמר מה"ר מרקל על מה"ר מאיר מאודנבורג, שתורה על עיסה שנמצא בה חיטה בפסח, שיש לזרוק החיטה לחוץ והעיסה מותרת¹. ואמר מה"ר שלום שהורה שלא כדין, כי כל העיסה אסורה².

תסז. אמר מה"ר שלום שתתוספות פסקו במועד קטן, שאין לעשות פתילות לנר בחול המועד¹. אמר מה"ר שלא נהגינן הכי, אלא נהגינן היתיר גמור לעשות פתילה לנר בחולו של מועד².

תסח. בשר שנשחט בי"ט, אמר מה"ר שלום שנהגינן לנקרו בי"ט, שהרי אפילו שחיטה

תפד. 1 לא הבנתי פירוש המלים, אולי הכוונה: צבע בל"ס, כלומר חיוור.
2 מקור דיני תולעים במים הוא בחולין סו-ו, ע"ש ברא"ש פ"ג סי' ס"ה באריכות. להלכה ראה ברמב"ם בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' י"ב ובטוש"ע יו"ד ריש סי' פ"ד. נראה שהתולעים הללו לא היו בהם ממש ואינם נראים לעין, וכבר דנו בזה האחרונים באלו התולעים שאינם נראים רק ע"י זכוכית מגדלת, עיין בינת אדם אות ל"ד ודה"ש ס"ק צ"ד ד"ה והנה. ראה שם בטוש"ע ברמ"א ס"א ובאו"ה הארוך שער מ"א סי' ז' וכן בש"ך שם.

תסה. מהרי"ל הלכות המצות, עמ' כ"ב.
1 מהרי"ל פסק כדעת מה"ר מאיר וכן נפסק ברמ"א בטוש"ע או"ח בסוף סי' תס"א, וכך גם נוטה דעתם של רוב האחרונים לאסור, שלא כדעת רבינו, מלבד הט"ז שם בסק"ו שנוטה לחלק בין סוגים שונים של מצה נפוחה ומצדד להקל כדעת רבינו. ראה גם במלבושי יו"ט באות ז' שהביא גם כן את דעת רבינו להקל בנימוק שהגיפות אינו בא מחמת שנתחמצה, אלא אדרבה מחמת האפייה נתחמצה, מ"מ למעשה גם הוא אוסר, וכ"כ בא"ר סק"ז שכן פסקו האחרונים.

תסו. מהרי"ל, שם עמ' כ"ג.
1 פסק כדעת הרא"ש בפ"ב דפסחים בסי' כ"ה, ע"ש, וכן נפסק בטוש"ע סי' תס"ז ס"א כדעה הראשונה.
2 זוהי דעת הרשב"א המובאת בטור שו"ע שם בשם יש מי שאוסר כל העיסה, וכך הכריע הרמ"א שם ובדרכי משה (שם צ"ח כמקור לכך את רבינו). גם מהרי"ל מצדד כדעת רבינו בזה, הגם שלא נתברר לו מקור החומרא, אך היות ויצא מפי רבו נהג כך; ראה מה שהובא בשמו בשו"ת מהרש"ל סי' ע"ט, בישי"ש יבמות פ"ד סי' ט"ז ובמלבושי יו"ט בסי' תס"ז אות ב'.

תסז. מהרי"ל הלכות חול המועד, עמ' ג"ג.
1 בתוספות שלפנינו לא מצאתי, רק בפסקי התוספות במצ"ק סי' פ"ט איתא שאסור לגדל פתילות במועד, וכן נכתב המקור בהגר"א בשו"ע סי' תקמ"א ס"ב.
2 וכך גם נפסק להלכה בטוש"ע שם ברמ"א בסי' ע"פ הנימוקי יוסף ורבינו ירוחם, ראה שם באחרונים המצדדים לכתחילה להחמיר בזה כדעת האוסרים, וביניהם גם מהרי"ל שכתב שיש לעשותם קודם המועד. ראה גם לעיל בסי' רמח.

מותרת, אבל ש לאובמן ז"ל היו תסט. אמר מ נחלקה ג' חוטינן כי כשר הטלית תע. על חתונ מה"ר שלום שי אחריה ביום ב' שבוע(ה) אחרו וכן אמר מה"ר חול, ואפילו א אחרת².
תעא. א) בע הגוים, אם אמר ב) עוד דרש ש ג) עוד דרש נ בו ולא בסכין³ ד) עוד דרש נ טוב⁴.
תסח. 1 נתבו תסס. 1 דין ומשם הועתק בו תע. 1 ראה ל 2 דין זה הובא קיבל דעת רבינו תעא. מהרי"ל 1 זה נמצא במ ועיין לעיל בסי' 2 ביצה ג, ב ו כ"ג וכן הטוש"ע 3 נתבאר לעיל 4 לכאורה נראו י"ד, ע"ש, כי א בסי' תצ"ז ס"ו. והמתרי"ל דס"ל לגדל ביצים לא

32

לסמוך על עדותו. אבל מצד שנעשה ע"י השגחה קשיים שנעשה ע"י רוכב להיות לא מהני, שמי הוא האומד בזה שנימא שהוא ראוי לאמוד זה. וגם בכלל אין לסמוך על המשגיח במה שיאמר שסגי להיות רק כך וכך זמן להעיד שלא נתערב שם שום איסור.

י. איך לנהוג למעשה בהשגחה על בית חרושת הנמצא רחוק ממקום שיש שם יהודים

ולמעשה כשיודמן שאחד ממקום רחוק רוצה בהשגחה, טוב שישע לשם אחד מכאן ויצרף לו מרב דשם אם יש שם, או מהסביבה, ויראו אם אפשר המציאות ליתן השגחה, ויעמידו שם - משם או מהסביבה - אחד הראוי לכך. ותמיד יודיע מכל דבר קטן וגדול לועד הכשרות שבנוא יארק. והתשלומין יקח המשגיח מועד הכשרות שבנוא יארק, ובית החרושת ישלם לועד הכשרות. וכעתך עדיף שיתנו השגחה כזה רק למשך כמה ימים אחרי שמכשירין בית החרושת. ויעשו סימן על אותן הדגים או שאר האוכלין הנעשים בהשגחה זו, כדי להפרישם מהשאר שאין להם השגחה. זה עדיף מלהכשיר לכל השנה ע"י השגחה שאינו טובה. אבל הוא דוקא כשיש שם רב ארטודאקסי. דאם אין שם אלא רב מהקאנסערוואטיון אינו כלום, ואולי עוד מגרע שיש לחוש שיתיר את האסור. וגם בלא זה הא אינו מעיד על עניני כשרות. ואף שכל מה שכתבתי הוא פשוט ראיתי שטוב לפרש בפרטיות.

והנני הכ"ח זקנך אוהבך,

משה פיינשטיין

לענינים אינו אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה שלא תיבטל בתערובת כדאיחא בשו"ע י"ד סי' ק, וזה נוסף ללימוד הוכחת שמוזכר בערוך השולחן סימן ק' סעיפים י"ג - י"ח, או שאפשר לסמוך על דעת הסוברים שבריה בטלה בקירוב לאלף, או שבריה שאינה קיימת לעולם בעין בפני עצמה והיא נדקת בתערובת וא"א להפרידה משם - בטלה, או משום שרבין לא גזרו שבריה לא תיבטל בדבר מאוס שנפשו של אדם קצה בו.

וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא דבר, ואסור להוציא לעו על זורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם (מש"כ רבינו במה שאין לשנות מנהג זורות הקדמונים באגרות א"ח ח"ב סימן ק"ה ד"ה והנה להמחבר, י"ד סי' ט"ז, וי"ד ח"ג סי' ומה שכתב"ה ז"ל להקל, א"ח ח"ג סי' ט"ז, וי"ד ח"ג סי' ומה ועל כן אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה זה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר, וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

זקנך אוהבך בלו"ג

משה פיינשטיין

L

סימן ג

תשובה להערה בענין מנהג האשה כבעלה ובענין צירוף לעשרה לברית מילה

בע"ה ט"ז טבת תשמ"א.

מע"כ ש"ב הרה"ג מוה"ר יעקב אפרים הלוי לואוויץ שליט"א.

א

מזה שכתבת להקשות ע"מ שכתבתי באג"מ ח"א מאו"ח סימן קנ"ח דהאשה צריכה לנהוג כמנהג בעלה בין לקולא בין לחומרא, מהא בחולין דף ק"י ע"א מהא דרבין ורב יצחק בר יוסף איקלעו לבי רב פפי, אייתו לקמיהו תבשילא דחל, רב יצחק בר יוסף אכל, רבין לא אכל. דאמר אביי רבין תכלא אמאי לא אכל מכדי דביתוהו דר' פפי ברחיה דר' יצחק נפחא הוא, ואי לא דשמיע לה מבי נשא לא הוה עבדא. הרי שאשה צריכה לנהוג כמנהג בית אביה.

הנהגה אביי הא אמר שם לחוכיה הדין שכתל מותר, שאף שעל ר' פפי לא רצה רבין לסמוך, על ר' יצחק נפחא הא סומכין, שא"כ ודאי חתנו ר' פפי נמי לא היה פליג על ר' יצחק נפחא. ואם ר' יצחק נפחא היה אוסר ודאי היתה אומרת זה לר' פפי, שודאי היה חזיר בו, כמו

שאביי אומר כן לרבין ור' יצחק בר יוסף, ו למיפלג על ר' יצחק נפחא שהיה מאמוראי דח או יותר. ולכן לא שייך לומר דילמא ר' פפי ו דהא אביי אמר דאין למיפלג על ר' יצחק נפחא.

ב

ומה שכתבת דמפרקי ר"א פרק י"ט אי ברית מילה בעשרה, שא"כ אינו מדין דבר ו הוא שלכתחילה צריך עשרה לברית מילה, ו שאין זה בדין דבר שבקדושה רשאיין למול ג אלא שהוא משעם דכל עדות נאמנות לישראל שלכן אין להתפיר על מה שבבית החולים ל ליכנס מנין בחזר שמלין אלא מסתכלין שאר הזוכיות, משום דלעדות כשרין ומצטרפין שבהדר האחר כיון שרואין עכ"פ, הוא טעם נכו והנני דורך אוהבך בלו"ג

משה נ

סימן ד

אם יש חשש בישולי נכרים בבנין שמבשלים העיסה ברותחין

בע"ה יום א' לש"פ יתרו, ט"ז שבט ש

למע"כ נכדי האהוב הרב הגאון מוה"ר טענדלער שליט"א,

כדבר מה שהערת על תשובתי באג"מ סימן ל"ג, שאיחא שם: הנה בדבר זה בעודה עיסה נותנים אותה במים רותחים ואח"כ א בתנור אם יש בזה איסור בשולי עכו"ם. פשוט ל שבהבישול, קצת על ידי המים רותחים היתה הע לאכילה, לא נאסרה מצד בישולי עכו"ם. ומצד הא בדין פת עכו"ם של פלטר. הנה אמת שיש שם טו וצריך להיות "פשוט לע"ד מכונן שבהבישול המים רותחים לא היתה העיסה ראויה לא נאסרה מצד בשול עכו"ם."

וגם לדינא צודקת טענתך שאפילו אם נתנו ונעשה ראוי לאכילה, מאחר שנחשב כפת נכלל ב דאיסור בישול עכו"ם חל גם על דברים אפוי פת, כששייך, כמו בבייגל, הוי גם כשנתבשל מ וגם צודקת טענתך שאפילו אם כשנתנו ראויה לאכילה, מבחינת איסור בישול עכו"ם א שהרי אין דרך העולם לאכלו כך, ובטת אינו על שולחן מלכים.

זקנך אוהבך בלו"ג,

משה נ

74 בענין החרקים הקטנים הנמצאים בכמה מיני ירקות

בי דר"ח אייר תשמ"ה

לכבוד נכדי אהוב נפשי הרב הגאון מוה"ר מרדכי טענדלער שליט"א

הנה אף שקשה לי לכתוב כעת שאיני בקו הבריאות השי"ת ירחם עלי בתוך שאר חולי עמו ישראל, מ"מ מחמת נחיצות העניין אומר הדברים האלה.

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איוו סברה בענין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהוכרת בשאלה, שאתה ובני הרה"ג מוה"ר שלו ראוין שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה להדיא

אגרות שיש יורה דעה ח"ק ג

דרכי תשובה

וליה ואף שהוא כפי הנראה קצת מ'מ' עדיין נראה הרבה שלמים עיי"ש איברא כי בנזק דבריו שהקול בחומץ משום כאלו נראה כ"א ע"י כלי הכטה ע"י ב'ס' הברית מאמר ו' פרק ג' כ"י שיש לדעת דכל חומץ יין וחומץ סבד או סאר משקים הוא מלא תולעים קטנים ודקים מאד אשר יהונעשו וירדו אנה ואנה כדני הם ורואין אותם עד השמש על שפת הללגה גם בלה הכלי הנכונה המגדל את הראות כי כן הוא בעצב כל חומץ ובק לא יושיל לבק אורו (ע"ל ס"ק ל"ג) ומה"ע כתב שאם יתן החומץ על איזה מהכל ה"ו פירש ואשר משום שרץ השורץ על הארץ לכן אין לאכול שום חומץ עד שיבטל אורו מתהלה שימותו התולעים ואח"כ מוטיל יביטן עיי"ש הג' רואה עדות ההכס בעל ס' הברית בהעיד ברוחין התולעים בחומץ גם בלא כלי המגדל הראות וגם בהם יש חשש פרוש ודלא כהרב מאורי אור הזכר:

אמנם לענין עיקר הדין כל החומץ הג' ח"א עם חלק על הס' הברית בזה וכו' דכיון דקו"ל דכל ס'א פירש חוץ לכלי אף התולע מותר לאכלו מה"ע בפ"ע ואינו אסור כ"א מדרבנן משום כל השקלו וכיון שהתולעים דרכן לגדל בכלי ובתולעים שדרכן לגדל בכלי קו"ל דאם עירו מכלי אל כלי דין כלי ב' וג'. ככלי הא' לפ"ו אין חשש כלל בחומץ שיש בו תולעים לבטל עם צמר ודנים או לערבו צמיני ירקה ולפתן אפי' חי כמו שהוא בלא סינון דלמאי ניהוש לה דמאי פירוש לאוכל או לזמן הכלי אין חשש דלא מביטול כל זמן בהמסקה טיפה הדלי מותר אלא אפי' יהייבם לגמרי מותר המאכל כיון שאין אסור אלא משום כל השקלו דרבנן וזה לא שייך אלא כשרואה התולע בראובל אבל אילו התולעים שבחומץ בלא נראה להדיא אין כלן משום כל השקלו וסיים ח"א וכן מעולם לא שמענו פוסה פה ואפי' חסידים ואנשי מעשה הולכים מאכלים בחומץ ואין חוששין כלל לבדוק החומץ אך נרדף לומר שלא לבטל דאם סינון היו כפוסים ואסור ומנגר ישראל תורה הוא עכ"ל. אמנם יענין בס' עקרי הד"ט ס' ח' אות ו' שהעתיק בזה מספרו בזה דיוקא ס' ק"ו שהאריך בזה והעלה לחסור לבטל חומץ על מאכל כיון שיש בו תולעים רוחשים על המאכל וגם לבטל לא מהני שדרסו לירד עם החומץ דרך נקבי הבנד וגם לאחר היטון רואין הרבה רק שרביטין להרחיבו ואח"כ לבטל שאם מסננים אותו לאחר הביטול אין רואין בו שום עוד שום תולע ולא מותר ולא זולת עיי"ש וכו"כ בכו"ה חקרי לב חלק א' מיו"ד ס' מ"ב עיי"ש. בריכות ועי' בשו"ה מהר"ם שיק היו"ד ס' ק"ה שכתב ג"כ דהעיקר להחמיר דלא מביטול בחומץ ששיטין ענה שסיכין מכלי אל כלי הרבה פעמים ע"ג קמחן בודלי אסור דין המבואר במחבר בפע"ו זה דחיישין דלמא פירשו התולעים ע"ג הקמחין והדר נפלו שוב להיות אלא אפי' אם עושין חומץ מעט ואינו שופך על הקמחין כג"ל מ"מ יש חשש כיון שדרך ליתן החומץ ע"ג המאכל ולאכול המאכל ע"י שטעמן המאכל שחולג ולא עומד המאכל בפ"ע והחומץ בפ"ע בודלי לא שייך לומר דהיינו רבתייהו ונעשה כדרך השורץ על הארץ ועכ"ל וה"ל ספיקא דאורייתא וסיים ח"א וזמן הגאון בעל ח"א ז"ל כהכלל לונערק"ן הכוזבים אפי' צמים לא אכלן כך אלא קולטן מתהלה הקליפה החיונה וקליפתן זרק ומה שכתובה אכל דכל דבר הנכבש ונעשה מחומץ יש בו חשש תולעים כמ"ע בס' הברית הג' וע"כ בודלי יש לחוש ולעשות התקנה לבטל ולסנן ע"י בנד שלא יוכל התולע ליפול לתוך הכלי עכ"ל והנה בס' דברי יוסף סוף ס' הקל"ו מדה דברי המהר"ם שיק אבל האמין יראה שאין דבריו כדאי לדמות דברי המהר"ם שיק וז"ל כי כפי הנראה מדבריו שלא ידע שדרך עשיית החומץ הוא לבטל אותו על קמחן ולבטל דרך הקמחן דהוי דיע ממש כדן המבואר במחבר בפע"ו זה להחמיר כג"ל גם כמה שהשיג עליו דאין חשש אף שיקה הקרי"ן בלא החומץ וה"ו התולע על הקרי"ן משום דקרי"ן יש משקה אין בו כדי הפנה וכו' לא נמלא שיהא מונח בקטרה מעט קרי"ן חוץ לחומץ וכתיבה שהמלג אותו הקרי"ן שאין עליו עוד לתולעים החומץ אם פירש עליו התולע יש חשש איסור דלרבייתא ע"כ בודלי אין לסמוך עליו להקל כנגד דברי כל החלוצים המהמירים הג' ואומרים שרביטין לתת החומץ ולבטל וכמזכר:

אמנם להלוי הדבר צדור כמ"ם מהר"ם שיק בחומץ שלטו משעשע דרך שפיה על קמחן דהוי פירש אי אפשר דלא נאמר כן לא תורה שום חומץ גי הנה רלוויי בס' ה' אברהם ס' ל' סוף אות מ"ב שמהפלה על עיקר החייון בשעור רבותיו המדויקים לבטל החומץ ועיי"כ אין עוברים התולעים הדקים שנדרים גם המשקה דמי נולה להם ר' זה דכשימותו הני תולעים שאינם עוברים כמו בחייהם וחי משום שדבק ולא מלאו אין רלוויי ד"ל דהא דלא מלאו אח"כ תולעים ולא גרלו עוד הוא משום דגם בחייהם אין העין יוכל

ועיין בשו"ה בית יעקב ס' פ"ד ס' ב' בשם המהר"ם צדורו למ"ג ס' ח"א מלאחי פנים אחת תולעים בחומץ וה"ו מקולט המורים שלא ר"ט לבדוק החומץ כי אמרו מי יכריחנו לעשות לו ספק ואמרנו להם שפיעה אם היתה הבדוקה מחמת טירחא יחיהו לו מחמת היוק אבל מה שאתם יראים שיש בו תולעים ואחם מכסים עיניכם בלי ראות בזה לא יאז לבטל נפש עכ"ל וע' בס' בן אברהם ס' ל' אות מ"ב שהביאו וכתב דפשוט הוא דאין כוחנו על חוץ התולעים הקטנים שרגיל להיות בחומץ שלהם לא שייך לומר שגם א' מאכל

ועיין בשו"ה בית יעקב ס' פ"ד ס' ב' בשם המהר"ם צדורו למ"ג ס' ח"א מלאחי פנים אחת תולעים בחומץ וה"ו מקולט המורים שלא ר"ט לבדוק החומץ כי אמרו מי יכריחנו לעשות לו ספק ואמרנו להם שפיעה אם היתה הבדוקה מחמת טירחא יחיהו לו מחמת היוק אבל מה שאתם יראים שיש בו תולעים ואחם מכסים עיניכם בלי ראות בזה לא יאז לבטל נפש עכ"ל וע' בס' בן אברהם ס' ל' אות מ"ב שהביאו וכתב דפשוט הוא דאין כוחנו על חוץ התולעים הקטנים שרגיל להיות בחומץ שלהם לא שייך לומר שגם א' מאכל

וליה ואף שהוא כפי הנראה קצת מ'מ' עדיין נראה הרבה שלמים עיי"ש איברא כי בנזק דבריו שהקול בחומץ משום כאלו נראה כ"א ע"י כלי הכטה ע"י ב'ס' הברית מאמר ו' פרק ג' כ"י שיש לדעת דכל חומץ יין וחומץ סבד או סאר משקים הוא מלא תולעים קטנים ודקים מאד אשר יהונעשו וירדו אנה ואנה כדני הם ורואין אותם עד השמש על שפת הללגה גם בלה הכלי הנכונה המגדל את הראות כי כן הוא בעצב כל חומץ ובק לא יושיל לבק אורו (ע"ל ס"ק ל"ג) ומה"ע כתב שאם יתן החומץ על איזה מהכל ה"ו פירש ואשר משום שרץ השורץ על הארץ לכן אין לאכול שום חומץ עד שיבטל אורו מתהלה שימותו התולעים ואח"כ מוטיל יביטן עיי"ש הג' רואה עדות ההכס בעל ס' הברית בהעיד ברוחין התולעים בחומץ גם בלא כלי המגדל הראות וגם בהם יש חשש פרוש ודלא כהרב מאורי אור הזכר:

אמנם לענין עיקר הדין כל החומץ הג' ח"א עם חלק על הס' הברית בזה וכו' דכיון דקו"ל דכל ס'א פירש חוץ לכלי אף התולע מותר לאכלו מה"ע בפ"ע ואינו אסור כ"א מדרבנן משום כל השקלו וכיון שהתולעים דרכן לגדל בכלי ובתולעים שדרכן לגדל בכלי קו"ל דאם עירו מכלי אל כלי דין כלי ב' וג'. ככלי הא' לפ"ו אין חשש כלל בחומץ שיש בו תולעים לבטל עם צמר ודנים או לערבו צמיני ירקה ולפתן אפי' חי כמו שהוא בלא סינון דלמאי ניהוש לה דמאי פירוש לאוכל או לזמן הכלי אין חשש דלא מביטול כל זמן בהמסקה טיפה הדלי מותר אלא אפי' יהייבם לגמרי מותר המאכל כיון שאין אסור אלא משום כל השקלו דרבנן וזה לא שייך אלא כשרואה התולע בראובל אבל אילו התולעים שבחומץ בלא נראה להדיא אין כלן משום כל השקלו וסיים ח"א וכן מעולם לא שמענו פוסה פה ואפי' חסידים ואנשי מעשה הולכים מאכלים בחומץ ואין חוששין כלל לבדוק החומץ אך נרדף לומר שלא לבטל דאם סינון היו כפוסים ואסור ומנגר ישראל תורה הוא עכ"ל. אמנם יענין בס' עקרי הד"ט ס' ח' אות ו' שהעתיק בזה מספרו בזה דיוקא ס' ק"ו שהאריך בזה והעלה לחסור לבטל חומץ על מאכל כיון שיש בו תולעים רוחשים על המאכל וגם לבטל לא מהני שדרסו לירד עם החומץ דרך נקבי הבנד וגם לאחר היטון רואין הרבה רק שרביטין להרחיבו ואח"כ לבטל שאם מסננים אותו לאחר הביטול אין רואין בו שום עוד שום תולע ולא מותר ולא זולת עיי"ש וכו"כ בכו"ה חקרי לב חלק א' מיו"ד ס' מ"ב עיי"ש. בריכות ועי' בשו"ה מהר"ם שיק היו"ד ס' ק"ה שכתב ג"כ דהעיקר להחמיר דלא מביטול בחומץ ששיטין ענה שסיכין מכלי אל כלי הרבה פעמים ע"ג קמחן בודלי אסור דין המבואר במחבר בפע"ו זה דחיישין דלמא פירשו התולעים ע"ג הקמחין והדר נפלו שוב להיות אלא אפי' אם עושין חומץ מעט ואינו שופך על הקמחין כג"ל מ"מ יש חשש כיון שדרך ליתן החומץ ע"ג המאכל ולא עומד המאכל בפ"ע והחומץ בפ"ע בודלי לא שייך לומר דהיינו רבתייהו ונעשה כדרך השורץ על הארץ ועכ"ל וה"ל ספיקא דאורייתא וסיים ח"א וזמן הגאון בעל ח"א ז"ל כהכלל לונערק"ן הכוזבים אפי' צמים לא אכלן כך אלא קולטן מתהלה הקליפה החיונה וקליפתן זרק ומה שכתובה אכל דכל דבר הנכבש ונעשה מחומץ יש בו חשש תולעים כמ"ע בס' הברית הג' וע"כ בודלי יש לחוש ולעשות התקנה לבטל ולסנן ע"י בנד שלא יוכל התולע ליפול לתוך הכלי עכ"ל והנה בס' דברי יוסף סוף ס' הקל"ו מדה דברי המהר"ם שיק אבל האמין יראה שאין דבריו כדאי לדמות דברי המהר"ם שיק וז"ל כי כפי הנראה מדבריו שלא ידע שדרך עשיית החומץ הוא לבטל אותו על קמחן ולבטל דרך הקמחן דהוי דיע ממש כדן המבואר במחבר בפע"ו זה להחמיר כג"ל גם כמה שהשיג עליו דאין חשש אף שיקה הקרי"ן בלא החומץ וה"ו התולע על הקרי"ן משום דקרי"ן יש משקה אין בו כדי הפנה וכו' לא נמלא שיהא מונח בקטרה מעט קרי"ן חוץ לחומץ וכתיבה שהמלג אותו הקרי"ן שאין עליו עוד לתולעים החומץ אם פירש עליו התולע יש חשש איסור דלרבייתא ע"כ בודלי אין לסמוך עליו להקל כנגד דברי כל החלוצים המהמירים הג' ואומרים שרביטין לתת החומץ ולבטל וכמזכר:

אמנם להלוי הדבר צדור כמ"ם מהר"ם שיק בחומץ שלטו משעשע דרך שפיה על קמחן דהוי פירש אי אפשר דלא נאמר כן לא תורה שום חומץ גי הנה רלוויי בס' ה' אברהם ס' ל' סוף אות מ"ב שמהפלה על עיקר החייון בשעור רבותיו המדויקים לבטל החומץ ועיי"כ אין עוברים התולעים הדקים שנדרים גם המשקה דמי נולה להם ר' זה דכשימותו הני תולעים שאינם עוברים כמו בחייהם וחי משום שדבק ולא מלאו אין רלוויי ד"ל דהא דלא מלאו אח"כ תולעים ולא גרלו עוד הוא משום דגם בחייהם אין העין יוכל

הב"א ח' צד' ג' ה' שפיהא

מה שאינו נראה אלא לעין מלאך ולא לאדם, ומה בכך שכבר חל איסור על איזה שרץ, הלא אנן נקטינן דהשרץ האסור ליתא כאן כלל, כי כן הרוב מחייב. אלא דאולי יש חיוב לעשות בדיקה, ע"ז אמרינן דהשתא אינו נראה וא"א לבדוק אחריו, ולכן בודאי אף אילו נמצא כאן אותו שרץ אמרינן דנתהפך להיות היתר גמור כי התורה התירה לגמוע מים אלו, ואין לאסור מה שהתורה התירה ושפיר פקע איסורו.

ותמיהה אני מאד על מה שראיתי מצטטים מספר בן אברהם (להר"א בוקארא מרבני תוניס) ורצו להשוות מה שכתוב שם לענינו כאן, ואני שמתי עין למה שהביא בספר דרכי תשובה (סי' פד ס"ק מה, ד"ה אמנם להחליט) בשם ספר זה, ושם מיירי באיסור ידוע ומבורר, רק שעוברים התולעים ע"י סינון, והמחבר הנ"ל רצה לאסור אף אחרי הסינון ואיפלגו עליה שאר פוסקים. וכל דבריו אינם ענין למה שלפנינו, כי אנן איירינן בלא ידיע האיסור, ורוב המים לית בהו האי איסורא כלל, אלא שאולי יש לחייב בדיקה מצד ענין מיעוט המצוי (וכמ"ש בהכרזה הנ"ל אות ד), והרי אין לחייב לבדוק אלא ע"י העין כמבואר לעיל, ולכן הכל מותר כי העין לא תתפוס צורת השרץ אלא במעט מזער, אולי באחד מאלף שהוא מיעוטא דמיעוטא ואין להתחשב בו כלל, ולכן הכל מותר כמו שנתבאר. ל

וגם מה שראיתי מאחרים המביאים מאמר משו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קכד) ובין הדברים נמצאים מלים אלו "ומבדקי נמי בשמשא או ע"י כלי זכוכית מגדיל", ואח"כ הביאו מתשובות ר' שלמה קלוגער (בשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ת, קו"א סי' נג) שחלק עליו וכתב דזכוכית המגדלת אין בה ראייה וכו' ע"ש. מדברים אלו היה נראה בשטחיות שלדעת היעב"ץ חייב אדם לבדוק ע"י זכוכית מגדלת ושיש לאסור גם מה שלא נראה לעין אלא ע"י זכוכית מגדלת (כמו בענינו). אולם המעיין שם יראה שלא כיוון לזה הגאון יעב"ץ כלל, אלא שכתב שיש לבדוק ע"י ראות עין יפה או בשמשא, ומי שבדק כך ולא מצא בו שוב אין לחוש, כך כתב בפירושו שם. אלא שהוסיף שמי שבדק ע"י זכוכית מגדלת ולא מצא ג"כ יכול לסמוך ולאכול משופרי דשופרי, הרי הקיל לסמוך על בדיקת הזכוכית ולא החמיר בשום פנים. והגר"ש קלוגר חלק עליו ואמר שאין להקל בכך וז"ל, "אבל... ע"י כלי זה לא נחשב בדיקה להחיר על כך, עכ"ל

הנ"ל אינם ממין זה שלפנינו כלל והם מין אחר לגמרי. כן ביררו בלי ספק, ובאותה שעה לא ראו דגמים ממין שלפנינו כמות שהם בחיים במקורות המים המשמשים לשתיה, ועכשיו שכך ראו, מצאו שינויים וחילוקים בין שני המינים. ולפלא להשוות טבעי השרצים להדדי עפ"י סברות בעלמא. ואני לא הבאתי דבר זה לנפק"מ להלכה כי כפי שנבאר להלן, מכמה וכמה פנים שאין איסור במים אלו, אלא שרציתי להוכיח שאין להכנס לדברים חמורים ע"י שמועות ממרחק, כי רובם בטעות נתנו. ויראה עד כמה צריך להזהר טרם הפרסום בבירורים אחר בירורים ורק אח"כ להחליט.

ב. שרץ שנראה רק ע"י מיקרוסקופ: בפסק האוסר הובא (באות א): דהואיל ומחיים היו השרצים נראים ע"י תנועתם, חל עליהם איסור שרץ המים, ואי אפשר להתירם לאחר מיתתם אף דהשתא אינם נראים רק ע"י מיקרוסקופ, דהואיל וחל עליהם האיסור שוב אין ניתרים, עכ"ד בתוספת ביאור מעט.

והנה מה שאין לאסור דבר שאי אפשר לראותו אלא ע"י מיקרוסקופ או ע"י זכוכית מגדלת, הוא מטעם דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, וכלשונו של הערוה"ש (יו"ד סי' פד סעי' לו) "אמנם האמת הוא דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו דלא ניתנה תורה למלאכים וכו', ע"ש.

והנה כבר דנו הפוסקים (ע"י חכמת אדם כלל לח בינ"א אות לד וערוה"ש שם) בענין התולעים הנמצאים בחומץ אם לאסור במקום שאי אפשר להבחין צורת התולעת כי אם ע"י זכוכית המגדלת. מיהו כל זה מיירי במקום שיש קרום עב הצף על פני החומץ שבא לשם ע"י התרבות התולעים והתיידקים, וחומר זה נראה היטב לעין, אלא שצורת התולעים הנמצאים שם נעלמה ע"י קטנותם. בהא איפלגו הפוסקים, והאוסרים ס"ל דהעלמת צורתם לא הפקיעה איסורם, שכבר נאסרו, וידיעי עדיין לעין כל ע"י החומר שהשאיירו. אבל בענינו לא יתכן לומר שמי שרואה לפניו כוס מים נקיים וברורים שיצטרך לבדוקם ע"י מיקרוסקופ, אולי ימצא בו מה שהיה ניכר לעין בעת חייו ע"י תנועתו. כי מפני אותו טעם ממש, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, א"א בשום פנים לחייב לבדוק כדי למצוא

והנפש הטהורה בטהרה אמיתית, תשמח לקיים כל דברי חז"ל אף מה שאינו מרגיש שביעות רצון.

ועוד דבר אחר יש ברצוני להעיר, כי תמה אני תמיתה עצומה המגעת עד לשמים, מי התיר לאלה האוסרים כל המים שבעולם ומצערים לריבאות נפשות ישראל לסגפם להיות צמאים למים, ולא יוכלו לשתות מה שלפניהם עד שיסננו במסננת שהיא ככרזל, למצוא המועיל להם כפי דבריהם, ולא יוכלו לשתות אותם מים ששתו אבותם ואבות אבותם מיום היותם על האדמה עד היום הזה.

ובפוח אני שתשעים ותשע אחוז מהם לא ראו שרצים אלו בחייהם, ואף בני האחוז אחד הנוותר לא בחנו, אילו לא הודיע על פני האדמה האחד שטעה לבחון במים שלפניו ע"י מיקרוסקופ הראוי למעבדה מדעית, ולא לשוחרי ההלכה האמיתית. וכשמבקשים האמת יתכוננו בדברים הללו, ולא ילכו שולל, עם הולכי אחרי רבים לרעות ולנשות אחרי רבים להטעות.

ט. אם ראוי להחמיר ולסנן המים: והנה אולי יחשוב → הקורא מה בכך אם אבחר להחמיר על עצמי מחמת פחד העבירה ולנקוט כל צעד אפשרי להשתמר אף מספק ספיקא קטן ודק מאד, איזה הפסד יש אם אקשור על פי הכיור חתיכת בגד קטן ולהכפילו, ועי"ז לסנן המים בסיון גמור ויהיו יותר טהורים משאילו לא עשיתי.

על זה אומר, דבסיון הזה יותר קרוב המכשול מהתיקון, והקלקול מצוי מאד. כי דרך חוטי השתי והערב של אריגת בגד להתרופף ע"י המים, וכל כמה דדוחק המים דורך בכחו על הבגד יתנועעו החוטים ממקומם, ובמשך הזמן ישתחררו גופות השרצים שנלכדו ויחזרו להתערב עם מי השתיה, אבל אוי ואבוי לאותה שתיה, כי לפני לכידתם של השרצים היו מותרים כי לא פירשו עדיין ממימי בורם, והרי התורה התירה אז לשתות בלי בדיקה כמבואר לעיל בארוכה, לא כן אחרי הסיון הלז כי כבר פרשו כולם מהמים ונאסרו וכשחזרו לתוך המים אסרו את הכל בשתיה.

וב"ז מפורש בגמ' (חולין סז ע"א) ופוסקים, חז"ל שו"ע יר"ד (סי' פד סע"ג) "המסנן מים והיו בו תולעים וכו' אע"פ שחזרו אסורים, שכבר פירשו וכו', לפיכך אין לסננו

ומאיך גיסא להשליך אחר הגו הסברא הפשוטה הנראית לעין כל, שעל ידה יתיישב בקל כל מה שעשו הצדיקים הקדמונים בחייהם הטהורים, ושעל ידה יקילו לכל ישראל לשתות מימיהם בשובה ונחת. הלא זו הדרך אשר דרכו בה הראשונים וזכרונם לברכה, שבכל מקום טרחו ועמלו ליישב ולתרוץ את הקשה והתמוה בדברי אלו שהיו לפניהם, ומעולם לא ראינו ולא שמענו שכל כך טרחו ונדחקו להקשות במקום שדרך היישוב הוא פשוט יותר ויותר.

ח. גדר מין השרץ הנמצא בבורות: ויש להעיר, כי כל היגיעה וההשתדלות שיגעו המעוררים והמסתפקים, להמציא הוכחות וטעמים כי אותו המין הנקרא קופפודס [copepods], אינו מה שהתירו חז"ל בפירוש ושהובא בשו"ע ובספרי הפוסקים להלכה למעשה, ויש להסתפק שאולי המאגרים שלנו אינם בכלל בורות, והמינים שנמצאים שם אינם אותם שהתירו חז"ל. הלא תראו (כך יאמר המסתפק), האיך הורגלו הפוסקים לומר שבוה"ז אין אנו בקיאים, ואפי' נביא אלף ראיות לדברינו הרי סוף כל סוף איירינג בדבר שצריך בקיאות וידיעה, והרי אין אנו בקיאים בשום דבר וכו' וכו'. טענות כאלו שמעתי הרבה פעמים.

ע"ז אני אומר ולהוי ידוע לכל בר דעת, שאלו הבעלי חיים הנמצאים בבורות שלנו הם המין היחידי שנמצאים בבורות המים בכל העולם כולו, ואין מין אחר בעולם דומה להם, ואין בור בעולם שאין מצוי בהם מין זה.

ואלו השרצים הנמצאים בנהרות ובמצודות המים הם מין אחר לגמרי. ואם לא נתיר את אלו שלפנינו, אין מין אחר ובור אחר ומים אחרים שנוכל להצביע עליהם שעל אלו קאי חז"ל ודברי רבוה"ק שהתירו.

ומה תועלת יש בפלפולים המכוונים לבטל חלק אחד מן התורה, ולומר באמת שלא נקבל דינים אלו, כי אינם לפי רוחנו העדינה. והרי אם יבוא איש אחד מאוה"ע ורצונו לקבל ע"ע תרי"ג מצוות חוץ מדין זה שאינו מקבל על עצמו להתנהג כך "כי נפשו לא מטומאה" (יחזקאל ד, יד) וכו', הלא באומרו זאת יפסל להיות גר צדק, כי מסרב לקבל עליו חלק אחד מן התורה הקדושה.

ויודע הלכות שחיטה. וכן הוא בל' השו"ע שם (ריש יו"ד) ובהל' בדיקת הריאה (סי' לט) דהצריכו בדיקה משום מיעוט המצוי ושכיח, ואף אסור בדיעבד אם נאבדה הריאה וא"א שוב לבדוק (לדעת הרמ"א שם סעי' ב), מיהו כל זה מטעם חומרא וסייג, כי מדינא יש לסמוך ארוב בכל מקום, ע"י ש"ך שם (סי' לט ס"ק ח), וכ"כ רש"י חולין י"ב ע"א (ד"ה פסח) "ונקובת הריאה משום דשכיח בה ריעותא בדקינן, והיכא דאיפרשא ריאה ולא בדק מיתאכלא דסמכינן אהא וכו', ואין מפרסמין הדבר", עכ"ל.

וזה"ש השו"ע (יו"ד סי' לג סעי' ט בהג"ה) "וכן נהגו להקל בעירנו באותן אווזות שמלעיטין לעשות מהן שומן שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקיבת הושט משום דשכיח יותר מסירכות הריאה וכו' ויותר היה טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא", עכ"ל. משמע דמה שהצריכו לבדוק במקום מיעוט דשכיח, הוא מצד התקנה ולא מצד הדין, וזה ברור בלשונו דכתב "שיש תקנה בעיר לבדוק וכו' משום דשכיח יותר מסירכות הריאה", הרי דאינו מצד הדין אלא מצד התקנה, ואף מסיק שיותר טוב שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא, אף דברור שלא התיר לכתחילה לסמוך ארובא, דבוראי חייב לתקן לבדוק כמו בריאה וכן העלה הש"ך שם (ס"ק כג). מיהו זה ברור שמצד הדין אף מיעוט המצוי אינו מחייב בדיקה וחיפוש אחריו אלא מצד התקנה ולא מצד הדין, רק שלפעמים תקנו מטעם חומרא וסייג שלא לסמוך על הרוב היכא דנשללה הבדיקה, כגון בנאבדה הריאה וכמשנ"ל.

והנה מגדולי הדורות שלפנינו ניסו לקבוע ענין זה של מצוי ושכיח, לדעת כמה מקרי שכיח דלהוי פחות מזה לא שכיח עד דקרינן ליה מיעוטא דמיעוטא. ועי' בשו"ת הריב"ש (סי' קצא, בקטע המתחיל גם מש"כ) וז"ל "שכשאנו אומרים פרס ועזניה בישוב לא שכיחי, רצו לומר, שאינן נמצאין, ואם היו נמצאין, עדיין לא היה נקרא זה מיעוט מצוי, שמיעוט מצוי, ר"ל שהוא קרוב למחצה ורגיל להיות, דומיא דמיעוט מצוי המוזכר למפרשים ז"ל בסירכות הריאה, דאע"ג דאזלינן בתר רובא ואחזוקי איסורא לא מחזקינן, אפ"ה צריך לבדוק בסירכות הריאה מפני שהוא מיעוט מצוי", עכ"ל. ובאמת קשה לדעת מהו "קרוב למחצה" שבדברי הריב"ש ז"ל, כי מחצה ממש הוא

בקסמים וקשים כלילה שמא יחזרו וכו' ויבא לשתותן", עי"ש היטב.

ומש"כ שם הרמ"א "אבל מותר לסננם דרך בגד" וכו', עי"ש, אינו ענין למה שלפנינו, כי שם אין מדובר בתולעים קטנטנים כמו שלנו, שהבגד לגבי אלו הקטנטנים הוא בדיוק כמו צבייתא (עי' בגמ' שם, והוא הקסמין וקשין של השו"ע) לגבי תולעי השכר, שאסור לסנן על ידם מהטעם שאמרנו, שהתולעים מתעכבים על הקסמין ואח"כ חוזרים למים, וכיון שפרשו אסורים. וכש"כ בזמנינו שהמים פועלים ע"י דחק ואילוף, ובמשך הזמן מתרופפים חוטי השתי והערב, ומתרחבים החלונות שבין חוטי הבגד, ואותם התולעים יוצאים אחר שנאסרו. נמצא לפי הנ"ל שהסינון הזה פעל איסור וסילק את ההיתר והוסיף חטא במקום שכווננו לרחקו.

ואף דאיכא דס"ל דפירשה מתה לא מקרי פרישה, כמו שהובא בסעיף ד' שם, במי העיר שלנו כולם מתים, ולדעה זו אין בהו דין פירש, מ"מ דעת הרמב"ם והובא שם בשו"ע בשם יש אסורים דאפילו פירשו מת אסורים, ובודאי לא שפיר עבדי לעשות מסנת המביאתם לידי פרישה.

שמוא תאמר הלא יצא מחדש מסנן נפלא שרשת הסינון שלו נעשית מחומר חדש אשר נקביו לא יתקצרו ולא יתרחבו לעולם ונסתלקה עי"ז הבעיה הנ"ל (וכן כתבתי במכתב הסכמה לכבוד ידידי הממציאו), אף בזה יש שאלה חמורה לגבי שימוש בשבת קודש, כמו שהארכנו והבאנו את הדברים בפני עצמן (ראה לעיל סימן יב).

י. גדר מיעוט המצוי: ויען כי דנו על זה גם מצד דיני רוב ומיעוט המצוי ודיני בדיקה (וכן הוא בהכרזה אות ד), אענה חלק אף בענין הזה בע"ה.

הנה הלכה רווחת בישראל דמיעוט המצוי ושכיח צריך לבדוק אחריו, אף דברור כחמה שיש רוב נגדו והיה אפשר להקל ולסמוך על הרוב, מ"מ כיון דשכיח ומצוי המיעוט האוסר, א"א להתיר עד שיבדקנו.

ומקור דין זה, הוא מסוגיא קמא דחולין, דאף דנקטינן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, ומותר לסמוך על שחיטת סתם אדם, מ"מ זה דוקא בשאינו לפנינו או בדיעבד, אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו אם הוא מומחה